

А. ШАИГ

ГОЧПОЛАД

БАКЫ · УШАГКӘНЧНӘШР · 1962

УШАГ

с(Азәрб) 2

Ш.16

орф.

АБДУЛЛА ШАИГ

бч

УШАГ КИТАБХАНАСЫ

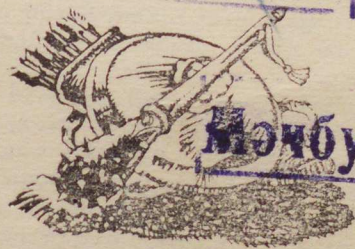
ГОЧПОЛАД

ПОЕМА

6499.

М. Гөрки адына
КИТАБХАНА
№
Азәрб. шөбәси

Азәрбајҹан Девләт Республицасы
УШАГ КИТАБХАНАСЫ
Инв. № 15841

Нәшбури нүсхә

Азәрбајҹан
Ушаг вә Кәнчләр Әдәбијаты Нәшријаты
Бакы — 1962

Рәссамы Г. Халыгов

МҮГӘДДИМӘ

Ким «Тыг-тыг ханым», «Јахшы арха», «Түлкү һәччә кедир» нағылларыны охужубса, о, Абдулла Шаиги таныјыр. Ону биз һамымыз ушаглыгдан таныјырыг, чүнки о, ушаглар үчүч, мәктәблиләр үчүн һамыдан чох јазмыш, ушаглары һамыдан чох дүшүнмүшдүр.

Абдулла Шаиг бир әдиб-шаир, драматург кими, мүәллим кими узун заман ушаглара вә кәнчләрә садиг галмыш, онларын тәрбијәсилә мәшгул олмушдүр.

Абдулла Шаигин бөјүкләр үчүн јаздығы әсәрләрдә дә тәрбијәви фикирләр әсас јер тутур. Оун јарадычылығынын бөјүк мәнасы да бундадыр. О, охучуларда вә тамашачыларда јүксәк һиссләр ојатмаға чалышыр, онлары јахшы вәтәндаш, сәдагәтли јолдаш, чалышган вә икид бир инсан олмаға чағырыр. Оун әсас гәһрәманлары садә, вәфалы, һамуслу, гочаг адамлардыр; онларын гәлби саф, әхлагы тәмиздир. Кәнч охучулар бу гәһрәманлары сеvir, онлар кими икид вә мәрданә олмаға чалышырлар.

Абдулла Шаигин бүтүн әсәрләриндә романтик бир әһвалруһијјә вардыр. Оун романтикасы халг әдәбијјатымыздакы, нағылларымыздакы романтикаја јахындыр. О, нәдән јазырса јазсын, охучуда бәдбинлик дејил, үмид вә никбинлик, бир сајыглыг ојадыр.

Абдулла Шаиг һәмешә бизи јүксәк мәнәви бир аләмә чағырмыш вә бу аләмин гүдрәтинә вә гәләбәсинә бизи инандырмышдыр. Абдулла Шаигин ингилаби маһијјәт дашыјан бу романтикасы Совет дөврүндә јаздығы әсәрләрдә даһа гүввәтли, даһа һаким бир һал алмышдыр. О, галиб социализмин һәгигәтиндән илһам алмыш, инсанын көзәл хәјалларыны дөврүмүзүн бөјүк һәгигәти илә бирләшдирмишдир.

Абдулла Шаигин «Гочполад» поемасында да һәмин ингилаби романтиканын изләрини көрүрүк; буну јалһыз поема-

нын тарихи-эфсанэви бир үслубда гурулмасында дежил, ора-
дакы эсас руһда, бөжүк гәһрәманлыг вә вәтәһпәрвәрлик ру-
һунда көрүрүк.

Гочаг Аслан Гәзәнфәр ханын зүлмүнә дөзә билмәҗиб онун-
ла мүбаризә апарыр, она чох тәләфат верир, лакин бир күн
хәҗанәтлә өлдүрүлүр. Асланын гызы Чимназ бөҗүҗүб оғлан
палтары кеҗир вә атасынын гатилини ахтармаға башлаҗыр.
О бири тәрәфдән, Гочполад адлы кәнч бир чобан Гәзәнфәр
ханын зүлмүнә чаваб олараг онун гоҗунларыны јохсул кән-
диләрә пәҗлаҗыб Боранлы даға чәкилир вә ханын гошунлары
илә вурушур. Ону мәҗлуб едә билмирләр. Дағда Гочполад
Чимназа раст кәлир. Нәр икиси әл-әлә верәрәк Асланын га-
тилини тапыр, ондан интигам алыр вә халгы азад едир.

Бу поемада халг азадлыгындан, халг гүввәтиндән даны-
шылыр, мәтанәт, икидлик вә гәһрәманлыг тәрәннүм едилир;
халг бирлиҗи, халг сөзү вә сазы тәрәннүм едилир. Бурада
Аслан кими мүбариз гәһрәманлардан, Күлҗаз кими вәфалы
гадынлардан, Чимназ кими сәдагәтли вә икид гызлардан,
Тохтамыш кими мүдриг гочалардан — ел ашыгларындан,
Гочполад кими азадлыг уғрунда фәдакарчасына мүбаризә
апаран кәнчләрдән данышылыр. Бу адамлары кәнч нәсил се-
вир, чүнки бу күнүн кәнчлиҗи гәһрәманлыг вә фәдакарлыгла
әлдә едилмиш азад бир дүнҗанын кәнчлиҗидир, бу кәнчлик
ән гәһрәман, азадлыгсевән, вәтәһпәрвәр кәнчликдир.

М. Ариф

Јенә көнлүмүн гушу
Дөнмүш овчу тәрлана,
Ашыр ениш-јохушу,
Ганад чалыр һәр јана.

Наваланыр, јол әнкин,
Минмиш илһам атына.
Сәнәт фәзаларынын
Атылмыш үст гатына.

Дилиндә мин бир дастан,
Бүлбүл кими шагырдар.
Шаир гәлби бир үмман —
Ач, онда көр нәләр вар!

Шаир гәлби бир дәниз,
Ичин-ичин чалханыр.
Фәза кими саһилсиз —
Онда мәш'әлләр јаныр.

Көнүл вурғундур чоҳдан,
Һеҗва онда, нар онда,

Дилиндә мин бир дастан —
Оху, нәләр вар онда!

Һәр дастан бир хатирә —
Һәм тарихи бир көрүш;
Јахына, кечмишләрә
Заман-заман көмүлмүш.

Һәр бириндә бир әсрә
Чығыр ачан изләр вар.
Узаг дәринликләрә
Ишыг верән көзләр вар!

Көнүл күнәшдә, гарда
Дәрин изләр јорғуну —
Дүздүјү дастанларда
Бир гәһрәман вурғуну.

Һәр күн ахшам јыханыр
Ал шәфәгләр көлүндә,
Сәһәр тездән ојаныр
Ше'р-сәнәт чөлүндә.

Көһнә һәјат бағындан
Бир нар үзмәк истәјир,
Инчи кими бир дастан
Сапа дүзмәк истәјир.

Чал, һавалан, сантурум,
Чал ки, телләр ојнасын!
Долсун дәрә, учурум,
Донмуш дилләр гәјнасын!

Чал, һәр мизраб јел кими
Тохундугча телләрә,
Ашыб-дашан сел кими
Һејрәт версин елләрә!

Еј гәлбимин сантуру,
Сәни чалыр һансы әл?
Еј ше'рин оркестри,
Курла, кетдикчә јүксәл!

Бүрүнсүн һәр шух лөвһән
Инчә, рәнкин түлләрә.
Ахдыгча чошгун нәғмән
Гүввәт версин селләрә.

Бу одлу нәғмәләрдән
Парлат сәнмәз бир мәш'әл.
Бу рәнкин лөвһәләрдән
Гур әбәди бир һејкәл.

Бир мәш'әл ки, ал кејир
Жиринчә ел бағына!
Бир һејкәл ки, баш әјир
Јурдумун бајрағына!

Гәһрәмандыр икид Аслан,
Ады дүшмүш дилдән-дилә.
Јохдур она гаршы чыхан,
Дағ кими архадыр елә.

Ону бүтүн өлкә севәр,
Елин чарпан үрәјидир.

Көлкәсиндән аслан үркәр,
Учуг евләр дирәјидир.

Өлкәдә һәр кәлин, һәр гыз
Маһныларда анар ону.
Һәм јенилмәз, һәм амансыз,
Улу гүввәт санар ону.

Гаршысында гопа туфан,
Үрәјинә кирмәз горху,
Гуршандымы гылынч-галхан,
Даша дәјәр дүшмән оху.

Мининчә өз гыратына
Мејдан ачар әсән јелә,
Дөнәр тәрлан ганадына,
Дөнәр чошгун ахан селә...

Атына ад вермиш Ајаз,
Бир гардашдыр гоч Аслана;
Нәдир ениш-јохуш, дүјмаз,
Дүзәнликдир һәр јер она!

Нишанлыдыр она Күлјаз,
Дағларда бәсләнмиш бу күл.
Дөрд-беш илдир о сәрвназ
Гоч Аслана вермиш көнүл.

Аслан Күлјаз вурғунудур,
Ону кечә-күндүз анар.
Мәһәббәтин јорғунудур,
Гәлби бир шам кими јанар.

Пајыз фәсли тој мәчлиси
Говушдурду јары јара.
Бунлардакы севки һисси
Дастан олду ашығлара.

Ај кечди, ил кечди бундан,
Ајы-күнү сајды Күлјаз,
Бир күн чичәк ачды фидан,
Бир гыз доғду ады Чимназ :

Гумралкөзлү, күләјанаглы,
Гара булуд сачлы бу гыз,
Шәфәгүзлү, ајбухаглы...
Ишыг сачан о саф улдуз

Ешгин һүснүн будағында
Јени ачмыш чичәк иди.
Ики икид очағында
Ән севимли диләк иди.

Бу шән елә, аиләјә
Хаин чыхды азгын дөвран.
Чохдан бәри бу өлкәјә
Көз дикмишди Гәзәнфәр хан.

Басгын етди бирдән-бирә
Сохулду ел торпағына.
Гырғын салды о елләрә,
Алды гузгун чајнағына.

Ел дүшмәнә гаршы дурду,
Ат ојнатды икид Аслан.
Мејдан ачды, гылынч вурду,
Ирмаг кими чағлады ган.

Учалдыгча кин шөләси
Сөжкәнди чәмдәк чәмдәјә,
Гылынч, топпуз, нәрә сәси
Дәһшәт верди јерә, көјә.

Узун сүрдү ганлы саваш,
Халгы ағыр күнләр алды.
Күчдән дүшдү јаваш-јаваш,
Дүшмән артыг мәскән салды.

Өлкә батды гәмә, јаса,
Бир бәдбинлик алды ели.
Һәр тәрәфи баса-баса
Ахды фәлакәтләр сели.

Аслан салды дағда мәскән,
Дәстәсилә јашар орда.
Елә зијан версә дүшмән
Ганадланыб учар јурда.

Голу күчлү, гылынч кәскин,
Залымлары бичәр кедәр.
Үрәјиндә интигам, кин,
Сәрин судан ичәр кедәр.

Ел күчүнә күвәнәрәк,
Хәбәр көндәрмишди Аслан:
«Бу өлкәдә кеч-тез, кәрәк
Јоха чыхсын Гәзәнфәр хан!»

Залым дүшмән батмыш јаса,
Үрәјинә чөкмүш горху,
Ган ичир һеј каса-каса,
Көзләринә кетмир јуху.

Гәзәнфәр хан бир тәрәфдән
Күндә белә фәрман верир:
«Кәрәк Аслан өлсүн һөкмән!
Најибләрим көрсүн тәдбир!».

★

Күнәш јорғун пәри кими чәкилдикчә гәрбә сары,
Ал шәфәгләр көј үзүндә дәниз кими далғаланыр;
Чөкүр ахшам гәриблији, көјүн әлван булудлары
Мин бир рәнкә бојанараг, үфүгләрдә сөнүр-јаныр.
Гурд-гуш кирир јувасына, сәссизлијә далыр һәр јан,
Чәкилдикчә сон шәфәгләр тәпәләри алыр думан.

Дағ башындан ај учалыр, һаким олур көјләр јерә,
Көјүн үзү парылдајыр, шеһ дүшмүш бир күлшән
кими...

Көз гырпан о улдузлара бојун бүкүр чөл, дағ, дәрә;
Јарпагларын арасындан меһтаб кечәр үркән кими.
Санки аја тә'нә вуран күмүш әндамлы бир пәри
Ағ чијиндә гара сачлар чылпаг кәзир о чөлләри...

Бир гајанын этәјиндә дирсәкләнмиш икид Аслан,
Ов гачырмыш тәрлан кими көзү галмыш үфүгләрдә:
Узагларда бир сәс мәләр, әкс етдирәр ону һәр јан,
Икид Аслан: — Кимдир, — деди, — тәбиәти салмыш
дәрдә!

Улдузлар көз гырпды она, һәсрәт илә бахды көјә,
Инләди: — Аһ, нә дадлыдыр севдалы ахшамлар, —
дејә.

Аслан гәлби чырпынараг, көзләринә чөкдү думан,
Хәјалында көзәл Күлјаз чанланды бир пәри кими;
Јериндән дағ кими гопду: — Көрмәмишәм, — деди, —
чоҳдан!

Гачды јашыл бир јамача, бағырды сәрсәри кими:
— Үрәјимә дүшүб Чимназ, јетир мәни она, Ајаз!
Тәрлан атым, тез ганад ач, көзү јолда галмыш Күлјаз.

Јатмамышдыр һәлә Күлјаз, көзләринә јуху кирмәз,
Пәнчәрәјә дирсәкләнмиш, бахыр улдузлара, аја.
— Асланларын даш гәлбинә, — дејир, — севда оху
кирмәз.

Бахыр јахын дәрәләрдән һәзин-һәзин ахан чаја,
Дүшүндүкчә мәрд Асланы үрәјиндән нәләр кечәр!
Горхунч хәјал, ачы дүјғу күл бағрыны дәләр кечәр!..

Өз дәрдини аја сөјләр, ахан улдузлара сөјләр.
Һәр шеј она дилсиз кими бахыр, ону алыр кәдәр.
Дәрәләрдә чичәкләрә, јашыл јарпызлара сөјләр,
Јара алмыш чејран кими Күлјаз һәзин-һәзин инләр.
Дејәр: — Аман, үрәјими әритди шам кими севда.
Овчум чәкилмиш дағлара, мәни салмыш јанар ода.

Асланлардан узағларда, јағылардан кизлин јашар,
Чох арамыш Гәзәнфәр хан, чатмамышдыр она әли
Фикир, хәјал шәһпәриндә чөлләр кечәр, дағлар ашар:
Дәрдинә тапмаз бир чара, она јалныз бир тәсәлли
Олмуш думанлы өмрүнүн шән гөнчәси—гызы Чимназ,
Саф ешгинин гохусуну бундан алыр көзәл Күлјаз.

Бирдән-бирә бир сәс дүјду, инанмады гулағына,
Үркәк чејран кими дурду, диггәтлә динләди сәси.
Гәлбиндәки севда оду ахды о күл јанағына,
Ајын јумшаг ишығында көрдү бир атлы көлкәси.
«Асланыны кәтирмишәм» дејә кишнәр көһлән
Ајаз,
Көнүл гушу ганадланды, о тәрәфә дөндү Күлјаз.

Сач дағыныг, ајағјалын «Аслан!» — дејә гачды чөлә,
Севинчиндән, һәјасындан бирдән-бирә о ағлады.
Ат үстүндән икид Аслан бахды она күлә-күлә.
— Вәфалы дост! — дејә Күлјаз әввәл аты гучағлады,
Өпдү онун јалманындан, көзүндән јаш аха-аха.
Шашгын-шашгын, дилсиз кими галды јара баха-баха.

Ајаз јахында отлајыр, Күлјаз илә икид Аслан
Кичик чешмә кәнарында отурмуш бир даш үстүнә.
Әли әлиндә Асланын күләр, инләр үркәк чејран,
Инчә шәһли јарпағлардан төкүлүрдү јаш үстүнә.
Үрәјиндә далғаланан кәдәрини јана-јана,
Көјрәлмиш бир ушаг кими бир-бир ачыр мәрд Аслана.

Дејир:—Аслан, гојмады чан мәнә бу ајрылыг дәрди,
Кечә-күндүз овчу кими јоллардадыр көзүм мәним.
Дүшүнмәкдән саралмышам, дәрд үстүмә ганад
кәрди.

Елә арха бир икидсән, буна јох бир сөзүм мәним,
Үрәјимдә јағ галмады, сәнсиз күнүм кечир гара,
Ја кәл өлдүр, гуртар мәни, ја мәни дә ал дағлара.

Горхма, сәнә јүк олмарам, Горхмаз — атам, Үлкәр—
анам,
Үрәјимдә киним чошур, ел гызыјам, мәрдем мән дә.
Сән адлы бир пәһләвансан, мән дә икид бир асланам.
Гој дүшмәнлә бир чарпышаг, көр нә һүнәр вардыр
мәнә.

Мәни, гызым Чимназымы көтүр, апар сән өзүнлә:
Аналар нә гызлар доғмуш,—буну сән көр өз көзүнлә!..

Күлүмсүнә-күлүмсүнә Аслан деди: — Көзәл Күлјаз,
Фикрини мән анлајырам, анчаг вәфасыздыр дүнја.
Дәниз кими чош, далғалан, көл кими кәл олма дајаз.

Залым дүшмән салыр чандан јазыг халгы соја-соја.
Елә бағлы бир чаванам, вармы мәним башга чарам?!
Сөјлә, Күлјаз, нијә кәрәк јас ичиндә бу тој-бајрам?!

Гызы исмәт тәри басды, әжилди көксүнә башы,
«Олма дајаз» фикри ону дүшүндүрдү дәрин-дәрин.
Она јалныз чаваб верди көзләриндән ахан јашы.
Јаваш-јаваш дан ағарыр, чешмә ахыр сәрин-сәрин,
Аслан дәриндән инләди, үрәјиндә ачы-сызы.
(Һәр кечәнин күндүзү вар, дүшүнмә, еј дан улдузу!)

Һүрүшүр кәнд көпәкләри, сајыг хоруз верирди бан,
Сөнүрдү сајрышан улдуз, ај доланырды батмаға.
Отурдуғу даш үстүндән бир дағ кими гопду Аслан,
Көрүшдүләр, ајрылдылар, думан чәкилирди даға.
Јенә дөнүб дан јелинә ганадланыр, учур Ајаз,
Архасындан көзүјашлы һәсрәт илә бахыр Күлјаз.

Јенә учур тәрлан кими, тоз гопарыр шеһли јолдан.
Шишмиш бурун дәликләри көрүк кими думан сачыр.
Санки ону овчу говур, Ајаз олмуш үркәк чејран,
Дәрәләрдә, тәпәләрдә тәрлан кими ганад ачыр.
Јаваш-јаваш сөкүр шәфәг, үфүгләри әлван бәзәр,
Санки әлиндә бир фырча, һәр күлдә бир рәссам кәзәр.

Узандыгча јол узаныр, һәр тәрәфи галын орман,
Ат кишнәди, Аслан дујду, гылынча әл атар-атмаз
Ики јандан бирдән-бирә басгын етди хаин дүшман.
Бир овчуја дөндү Аслан, бир тәрлана дөндү Ајаз,
Ајағлары үзәнкидә, гүввәт вериб Аслан гола,
Шимшәк кими гылынчыны ендирирди саға-сола.

Ајаз да диш-дырнағилә дүшмәнләри әзир-кечир,
Гылынч-галхан шаггылтысы, горху салыр үрәкләрә,
Әкс етирир буну дағлар, дәрәләри кәзир-кечир;

Шығыдыгча икид Аслан, чәкдикчә һәр дәфә нәрә,
Гаршысындан дүшмән гачыр бели бүкүлмүш јај
кими,
Сөјкәнмиш чәмдәк чәмдәјә, ган чаглајыр бир чај
кими.

Асландакы о гүввәтә бојун әјди јағы дүшман.
Гаршысындан түлкү кими гачыб долду орманлара.
Икид кениш нәфәс алды, гына кирди гылынч, галхан.
Кишнәјәрәк тәрлан Ајаз чәмдәкләри јара-јара
Бах, дөрднала учур јенә дәрәләрдә јелләр кими,
Ениш-јохуш тәпәләрдә дағдан ахан селләр кими.

Бу горхулу һадисәдән хәбәр тутду Гәзәнфәр хан;
Ешитди ки, најибләрин оху јенә дәјмиш даша,
Чејнәди дил-додағыны, чошду, дашды ачығындан,
Деди: — Мән мин фитнә гурдум, кәлмәди һеч бири
баша...

Сағ галарса јетим Аслан, кечәчәкдир күнүм гара!
Өлмәјибдир Гәзәнфәр хан, тапар бу дәрдә бир чара!

Сулар чохдан гаралмышды, чәкилди гоч Аслан даға,
Өпдү атын үз-көзүндән, деди: — Сәнсән икид тәрлан!
Дүшмән ији дујан атым, јордум сәни, чых отлаға,
Һәм отла, һәм кешикдә дур, гојма кәлә јағы дүшман.
Тумарлады Ајазыны, үз-көзүнү өпдү јенә:
Сонра јатыб динчәлмәкчин чәкилди бир кол дибинә.

Гапгаранлыг бир кечәдир, һәр тәрәфи сармыш думан,
Ај-улдуз да булудлардан гара кејмиш, јох бир ишыг.
Бир тәпәнин этәјиндә ширин-ширин јатыр Аслан
Сағда-солда гурдлар кәзир, көлкә кими гатгарышыг...
Парылдајыр гылынч, топпуз... Бир чинајет вар
кизличә.

(Хаин вичдан кими гарал, еј гаранлыг, хаин кечә!).

Чејран Ајаз чох арады. Асландан тапмады бир из,
Жалныз тәпә этәјиндә лахта-лахта дурмушду ган...
Ијләјинчә чинајәти дүјмуш кими, галды сәссиз,
Чох ахтарды, чох кишнәди, јоха чыхды икид Аслан.
Сөкмә, шәфәг! Доғма күнәш, сән дә матәм тут, еј
сәһәр!

Еј дан јели, тез ганадлан, елә кетсин гара хәбәр!

Сәһәр Күлјаз ојанмышды, дүшүнүрдү јатағында...
Ајрылыгдан кәдәрләнир, сыхылырды онун чаны.
Алышырды севда оду гәлбинин чан отағында...
«Бир дә һачан кәләр?» дејә хатырлады гоч Асланы.
Ашағыда ити сәслә кишнәјинчә чејран Ајаз,
Сычрады чәлд дәли кими, чөлә гачды бизим Күлјаз.

Көрмәјинчә гоч Асланы, галды ата баха-баха,
Үрәјиндән кечди нәләр, бирдән бағырды:—Ах, аман!
Гучаглады чејран аты, көзүндән јаш аха-аха,
Деди: — Ајаз, тез ол сөјлә, һаны вәфалы гәһрәман!
Көзләриндән јаш төкәрәк, јери ешди чејран Ајаз,
Дүјду ганлы фачиәни, үзүгөјлу дүшдү Күлјаз...

★

Чобанды Гәзәнфәр хана Гочполад,
О, бу јаз долмушду он сәккиз јаша,
Јамачлар башында ачарды ганад,
Тәрлан тәк гонарды һәр күн бир даша,
Сојугда, боранда күдәрди сүрү...
Чох јаман кечирди чаванлыг өмрү.

Ахшамлар дағлары алынча думан,
Бир тәпә башында јанында көпәк,
Хан, најиб әлиндән чәкәрәк аман,

Яныглы-яныглы чалырды түтәк...
Кечәләр әтрафа чөкәндә сүкут,
Ястығы гајајды, јорғаны булуд.

Һәсрәтди анаја, обаја, елә,
Гәлбини јалгызлыг сыхырды һәр ан.
Бахдыгча чөлләрдә битән һәр күлә,
Гәлбинә чөкәрди гара бир думан.
Көксүндә чарпарды полад үрәји,
Көзүндә парларды уча диләји.

Елинин дәрдрәри дүшдүкчә јада,
Гочполад гајытмаг истәрди кәндә.
Хан горху кәләрәк икид Полада,
Ону бу дағларда салмышды бәндә.
Һаггы да верилмир, сыхылыр чаны,
Гәлбиндә гајнајыр интигам ганы.

Деди: — О, хан исә, мән дә Поладам!
Пајларам сүрүнү бу јохсул елә...
Она баш әјмәди Гочоғлу атам,
Дағ кими көксүнү кәрди һәр селә
Инди гој хан кәлсин бу дағ-дашыма,
«Сүрүмү вер!» — дејә, чыхсын гаршыма.

Бахмасын икидләр бәсләјән елә
Коллара сығынан бир довшан кими,
Верәрик варыны, јохуну јелә,
Көксүнү дәләрәк бир аслан кими
Көрмәмиш о һәлә елин күчүнү,
Тәк-тәк гәкрәманлар алмыш өчүнү!*

* Интигам.

2 А. Шаиг

17

О күндөн сүрүнү пайлады Полад,
Гаршыја чыхана бир гојун верди.
Жохсулун гэлбиндә көјәрди мурад,
Хана ган гусдуран бир ојун верди.
Сонра да ағаја көндәрди хәбәр:
— Дағда пай-пуш олду бүтүн сүрүләр.

Бу хәбәр чатынча хан аловланды,
Он икид көндәрди тутмагчын ону.
Кининдән од тутуб бәдәни јанды.
Деди: — Гандаллајын тез әл-голуну,
Атын једәјиндә кәтирин бура!
Кәрәк ел ичиндә чәкилсин дара!

Полады тутмаға кедән икидләр
Ат сүрүб чатдылар Алача даға...
Гочоғлу бу ишдән тутунча хәбәр,
Әл атды дәмирли ири чомаға.
Деди: — Мән пайладым сүрүнү елә,
Сизи дә бу дағда верәрәм јелә.

Кәләнләр деди: — Еј Гочоғлу азма!
Хан сәни истәјир, бојун әј әмрә!
Өзүнә әлинлә бир гују газма!
О хандыр, сән чобан, — дүшүн бир кәрә...
Тәрс олма, әмриндән гачырма бојун,
Кәл, Полад, бизимлә ојнама ојун!

Гочполад кин илә күлдү онлара,
Деди: — Бу дағларын султаны мәнәм!
О ханы саларам дөјүшдә дара,
Бу кениш чөлләрин асланы мәнәм!
Сиз кедин, хан кәлсин, бу дағ-дашыма,
«Сүрүмү вер!» — дејә чыхсын гаршыма.

Кәләнләр деди: — Еј сүдәмәр султан!
Илдырым өнүндә күвәнмә даға!..
Дүшмәнләр һүчума кечди дөрд јайдан.
Гочоғлу әл атды јенә чомаға.
Деди: — Гој илдырым күчүмү көрсүн,
Сүдәмәр ушағам, өчүмү көрсүн!..

Һүнәрлә атылды, кирди мејдана,
Ендирди топпузу... партлады башлар.
Дүшмәни гојмады кәлсин јахына,
Ал гана бојанды торпаглар, дашлар...
Леш кими сәрилди гаршы кәләнләр,
Чаныны гуртарды тәк бирчә нәфәр.

О горхаг, үрәји дишиндә гачды,
— Гочоғлу икидмиш! — дејә инләди.
Јолларда гуш кими гол-ганад ачды,
Чатынча баш әјиб хана сөјләди:
— Кедәнләр бирбәбир сәрилди јерә,
Мән гачыб кәлмишәм сизә хәбәрә.

Минди кин атына, хан ејләди әмр:
— Кәндләрдән мин атлы кәлсин мејдана!
Ачыглы кәзәрәк төкүрдү тәдбир,
Дејирди гэлбиндә од јана-јана:
«Он сәккиз јашы вар.. Бу көрпә илан
Бөјүсә олачаг икинчи Аслан!..»

Гочполад билирди, бу кинин дону
Кет-кедә башга бир шәклә кирәчәк.
Ганлы бир дөјүшдүр бу ишин сону...
«Өлсәм дә гаршыдан гачмајам кәрәк!
Горхсам бу савашдан, алчағам, алчаг!
Евимиз көнлүмә дүшмүшдүр анчаг!

Үч жаздыр көрмөдим ана үзүнү,
Андыгча гэлбимин ичи сызылдар.
Билирэм, жоллара дикмиш көзүнү —
Кечэ дэ, күндүз дэ чэкир интизар...
Көрүшүб, халаллыг аларам ондан.
Дөнэрэм, јенидэн ачарам мејдан».

Јолда бир гочајла кэлди үз-үзэ,
Полады көрүнчэ шэфгэтлэ бахды,
Деди: — Бу фил көвдэн кэлмэсин көзэ!
Көрүшүн гэлбимдэ бир мөш'эл јахды.
Көрүнчэ таныдым, сәнсэн Гочполад!
Бир заман дилләрде кезэчэк бу ад!

Билирэм, Гочоғлу, кичикдир јашын,
Бу јашда көстәрдин бөјүк бир һүнэр;
Тутсан бу сөзүмү, учалар башын:
Елиндэн кәтирдим сәнэ бир хәбәр:
Хаинин гэлбини бир горху дәлир,
Миң атлы топлајыб үстүнэ кәлир.

Бу дағдан кәл чәкил, чох кәнчсэн һәлә!
Камала долмадын, һәм дэ ки, тәксән,
Дүшмәнин күчлүдүр; сән дүшсэн әлә,
Бу елә бир фајда вермәјәчәксән!
Тез чәкил о гарлы Боранлы даға,
О јашыл јамачлы көзәл овлаға!

Гочоғлу бир заман дүшүнүб галды,
Сорду: — Сән кимсэн, еј мөһтәрәм гоча?!
Сөзләрин гэлбимэ бир јанғын салды,
Һәр фикрин јанымда бир дағдан уча —
Сөзүнү миннәтлэ тутардым, анчаг,
Ар кәлир, дүшмәнин өнүндән гачмаг.

Деди:— Ел ашығы Тохтамыш мәнәм!
Белими бүкдү бу өлкәнин дәрди.
Ел хәзинәсидир аловлу синәм!
Дәрд мәни гах кими күнәшә сәрди,
Оғлум јох, гызым јох, елдир мәнлијим!
Бу елә бағлыдыр дәрдим, шәнлијим!

Оғлум, тут сөзүмү, тез чәкил бурдан,
Еһтијат өзү дэ бир икидликдир!
Гочполад дүшүндү јенэ бир заман,
Деди: — Еј Тохтамыш, гачмаг ар кәлир,
Кедирәм анамла халаллашмаға,
Орадан јенэ дэ дөнэрәм даға.

Көзләрәм дүшмәни, бахарам ишә,
Чох ағыр кәлсә дэ гачмаг Полада,
Тутарам сөзүнү, дүшмә тәшвишә,
Чохдан вар һөрмәтим бу гоча ада...
Көрүшүб гочадан ажрылды Полад,
Јолларда гуш кими ачды гол-ганад.

Кечәјди, үфүгләр, көјләр думанлы,
Ишыглар сөнмүшдү сәмада, јердә.
Дағлар јуху көрүр гәмли, һәјчанлы,
Әтрафа гаранлыг чәкмишди пәрдә.
Дар, кичик дахмада јалныз бир чыраг
Јанырды сарымтыл ишыг сачараг.

Јатмамыш, ојагдыр гоча Гызханым,
Отурмуш дахмада меһрибан ана;
Дејир: — Аһ, бу дәрддән күл олду чаным...
Еј танры, гол-ганад вермә дүшмана!
Гәһрәман олса да оғлум көрпәдир,
Дејирләр үстүнә мин атлы кедир.

Нејләр мин кишијә бир көрпә? Аллах,
Оғлуму бу елә чох көрмә!.. — деди.
Сәс кәлди, көксүнү ојнатды бир аһ!
Көзләри бөјүдү, гәлби титрәди,
Күләрәк бахырды она Гочполад,
Гарынын гәлбиндә күл ачды мурад.

Ана шәфгәтилә ачылды голу,
Севинчәк нәзәрлә бахды бир она.
Һәсрәтли көзләри јаш илә долду.
Сарылды оғлунун шумал бөјнуна...
Көрүшдү, өпүшдү анајла оғул.
Гызханым деди: — Еј Гочоғлу, сағ ол!

Бу дәррдән, горхудан гуртардын мәни,
Дејирләр, үстүнә мин атлы кәлир...
Чанына гәсд етмиш өлкә дүшмәни,
Бу гара хәбәрләр гәлбими дәлир...
Кечәләр көзүмә кетмәјир јуху,
Мәндә чан гојмады интизар, горху...

Сән нечә горхмадын кәлдин бу кәндә?..
Бу иши хан билсә чәкәчәк дара,
Сәни дә, мәни дә салачаг бәндә...
Амандыр көрүнмә бу азғынлара!
Кечәјкән чәкил кет узаг бир јерә,
Бир мүддәт мәскәнин олсун дағ-дәрә.

Күләрәк Гочполад сөјләди: — Ана!
Кәлмишәм сәнинлә һалаллашмаға,
Тохтамыш ашыг да сөјләмиш мана,
Дејир, кет бир заман Боранлы даға...
Дүз дејил јахшылыг едәндән гачмаг,
Анчаг ки, ар кәлир дүшмәндән гачмаг!

Гызханым һејрәтлә бахды оғлуна:
— Атанын достудур, — деди, — Тохтамыш
Елдә ағсагалдыр: гулаг ас она,
Атанла шикара кедәрди јаз-гыш...
Мәним дә бах будур сәндән истәјим,
Көзүмдә галмасын арзум, диләјим.

Гочанын вә мәним сөзүмү тутсан,
Әмдијин тәмиз сүд һалалдыр сана,
Гәлбими дағларсан буну унутсан!..
Ох кими батды сөз көрпә Аслана,
Үзүнү, көзүнү сарды бир булуд...
Дахманы бүрүдү дилсиз бир сүкут.

Орада кизли бир һазырлыг кедир,
Ишыгда титрәшир чанлы көлкәләр.
Баш-баша чатараг мәсләһәт едир.
Сөнәрәк әријир бирдән ләкәләр.
Азачыг кечмәдән јенә гарышыг
Көлкәләр чанланыр, титрәјир ишыг.

Ачылды дахманын кичик гапысы,
Чөкдү орталыға гаты бир зүлмәт.
Көлкәләр кәзирди кечә јарысы,
Сәссизлик әтрафа јајырды дәһшәт.
Арабир һүрүшән итләр, чаггаллар
О дилсиз сүкуту дәләр, парчалар.

Јеријир о ики көлкә дурмадан,
Јеријир узанан бир јола доғру.
Јеријир көзүндә гәзәб, һәјәчан,
Јеријир, јеријир сол гола доғру.
Гаршыда ағарды јолун ајрычы,
Сәссизчә дурдулар,
Бириси ачы.

Яныглы дил илэ деди:— Ај огул,
О дәрди дахмамда сэндин пәнаһым!
Бу шәрдән, зүлүмдән сән гач, тез гуртул,
Дағлара дүшмәсин фәрјадым, аһым!..
Чарә јох — сән сығын гүрбәт елләрә,
Дәрдами сөјләрәм дашғын селләрә.

Сән анчаг ајрычын сол голилә кет,
Чајы кеч, дағы аш, сонра чөл кәләр,
Узагдан гарлы дағ көрүнәр, сәбр ет,
Һәр кечә сонунда вар ајдын сәһәр.
Голуну ачараг она сарылды,
Кирпикләр исланды, кәлкә ајрылды.

О кимдир кечәнин зүлмәт чағында
Боранлы үфүгләр ону чағырыр?
О кимдир вәһшәтин сәрт гучағында
Бир кәлкә архадан она бағырыр:
— Јаваш кет, зүлмәтин кини вар, сакын!
Јоллар даш кәсәкдир, ганар ајағын.

Сәфәрин һарадыр? Јолчу, мәнә бах!
Һәр јердә о азғын гурдлар долашыр.
Гуртулуш ахтарма, көј, дәниз, торпаг —
Вәһшәтдән сарсылмыш, фәлакәт дашыр.
О јердә инсанлар инсан кәмирир.
Үрәк даш олса да бахдыгча әрир.

Дүшүнмә, һәр јердә гурдлар варса да,
Сәнинчин чырпынан үрәкләр дә вар!
Бу кениш мәмләкәт сәнә дарса да,
Ирадән, гүввәтин һәр шеј јарадар!
Еј јолчу, уғурлу олсун сәфәрин!
Булудсуз күнәшлә долсун сәфәрин!

Көнч јолчу чатмышды Боран дагына,
Она көз гырпырды титрэк ишыглар.
Ҳејрәтлә бахырды узаг-јахына,
Тәбиәт гојнунда бир һәнирти вар:
Көјләрин көзүнә ишыг кәлирди,
Кечәнин бағрыны шәфәг дәлирди.

Башында мин атлы хан чыхды даға,
Ачыглы көзүндән кин јаға-јаға
Бағырды: — Һаны бу дағын султаны?
Кәлдим дағ-дашына ат ојнатмаға!

Полады тапмагчын башланды јарыш,
Араныр, дағ-дәрә, чөл гарыш-гарыш...
Гочоғлу тапылмыр, о чыхмыш јоха,
Бир фајда вермәди узун ахтарыш.

Кечәркән Боранлы дағын јанындан,
Дедиләр: — Бу јердә јашамаз инсан!
Бу дағлар гарагуш, гузғунлар јурду,
Һөкм едир бурада гасырға, боран...

Дөндүләр, охлары дәјмишди даша.
Тохтамыш дејирди: — Гочоғлу, јаша!
Бир күн сән кәрәксән бу дәрдли елә!
Хан чошду кининдән, ган вурду баша..

Ачыгдан чејнәди дил-додағыны,
Һирсиндән јејирди үрәк јағыны..
Бағырды: — Һејванлар, мискинләр кими
Дөнмәјин үстүмә, тапын јағыны!..

Гочполад галхмышды Боранлы даға,
Јалгызча јашарды кин боға-боға

О икид гэлбини сыхарды һәр күн
Ел дәрди, јалгызлыг, бир дә гасырға.

Кининдән көзүнә кетмәзди јуху,
Шаһинләр јурдунда дујмазды горху.
Енирди арабир Чејран дүзүнә,
Көрүнчә ов, боша чыхмазды оху.

Гаранлыг чөкүнчә чошарды кәдәр,
Ајрылыг, јалгызлыг едәрди әсәр.
Јатмагчын кирәрди гаја алтына,
О икид гэлбиндән кечәрди нәләр!..

Дејирди: «Фикримдән дөндәрди анам,
Тохтамыш гојмады одлара јанам.
Ел үчүн өлүмдән гачармы икид?
Бу елдә мән ки, бир овчу асланам!

Андыгча гәлбимә сапланыр бычаг.
Хан мәни о дағда чох ахтарачаг.
Тапмајыб дејәчәк гаршымдан гачды,
Мәни һәм горхаг, һәм мискин саначаг.

Гурд кими сығындым мән бу дағлара,
Гәлбимин ичиндә сызлајыр јага.
Горхурам о хаин тапмајыб мәни
Кининдән анамы чәкдирсин дара.

Бу дәрдә дөзәрми Гочоғлу Полад!
Өлүнчә бир гара ләкәдир бу ад:
Анамы бурахыб хаин дүшмәнә,
Өзүм бу дағларда јашасам азад.

Мәнимлә ојнама ојун, еј фәләк!
Мәндә вар филләри сусдуран үрәк.

Гаршыма дәннзләр, дағлар чыхса да,
О гоча анамы гуртарым кәрәк».

Гаранлыг чөкдүкчә сыхлашыр булуд,
Дағлара чөкмүшдүр һәзин бир сүкут.
А дағлар, гојнунда Гочполад јатыр,
Ат гара чадраны, дәрдини унут!

Дан јери ағарды, галхды Гочоғлу,
Үрәји гәзәблә, һәсрәтлә долу.
Енмәјә башлады Боранлы дағы,
Гајалыг, ағачлыг кәсмишди јолу.

Енирди әлиндә топпуз дурмадан,
Көзүнә чөкмүшдү гаранлыг, думан.
Бир гаја јанындан кечәркән Полад
Дәһшәтли бир нә'рә гопарды гаплан.

Поладын гәлбиндән кечди бир ајаз,
Топпузу галдырды, дајанды бир аз.
Көз-көзә бахышды ики гәһрәман,
Деди: — Бир икиддән бир икид горхмаз!

Гаплан пәнчәсилә еширди јери,
Үзүндә, көзүндә ачыг әсәри,
Бахаркән арабир мырылданырды,
Шам кими јанырды јашыл көзләри.

Икинчи бир нә'рә гопарды гаплан,
Сәсиндән титрәди дағ, дәрә, орман.
Дикәлди гујруғу, гоша гулағы,
Дағ кими јериндән ојнады дүшман.

Атылды ох кими, кәлди үз-үзә,
Бахышды һәр ики јағы көз-көзә,

Атаркән пәнчәни топпуз ојнады,
Дөндү ган ышгыран башы кәһризә.

Нә'рәләр гопарды о дөнә-дөнә,
Мәрд кими дөјүшдән дөнмәди јенә.
Иддәтлә атылмаг истәркән гаплан,
Гочоғлу јенидән чумду үстүнә.

Топпузу һавада ојнады бир дә,
Гапланы јаралар салмышды дәрдә.
Өлүмлә кәләрәк пәнчә-пәнчәјә,
Инләјә-инләјә чырпынды јердә.

Дүшмәнин көзүндә гаралды мурад,
Башынын үстүнү алды Гочполад.
Бахдыгча үрәји јумшалыб деди:
— Дағлар султаныјдын, јашардын азад.

Дост билиб сығындым сәнә, еј нашы!
Сандым ки, оларсан икид јолдашы,
Доғру бир мәсәлмиш ата-бабадан:
«Кирмәз бир газана ики гоч башы».

Чирмәнди, гапланы дурду сојмаға.
Өпүшдү онунла додаг-додаға.
Деди: — Сән һаким ол һечлик елинә,
Инди мән һакимәм Боранлы даға.

Һәнирти ешитди јахын дәрәдән,
Полад о сәс кәлән сәмтә дөнәркән,
Көрдү Тохтамышла анасы кәлир,
Бахырлар овчуја — Полада шән-шән.

Бағырды: — Хош кәлдин, эзизим ана!
Тохтамыш, чаным да гурбандыр сана!

Анамы дүшмәндән гуртарым дејә,
Кәлирдим, раст олдум гудуз гаплана.

Оғлунун бојнуна ана салды гол:
— Бојуна бу анан гурбан, ај оғул!
Өмрүмүн бир күнү кечмәсин сәнсиз,
Габағында өлүм, сән вар ол, сағ ол!

Хан сәни тапмады, кәсилди чара,
Эмр етди ананы чәксинләр дара!..
Тохтамыш бу ишдән тутунча хәбәр,
Кечәјкән кизличә гачдыг дағлара...

Гочполад гочанын өпдү әлиндән,
Деди: — Эзиз баба, мин јаша, әһсэн!
Анамы гојмадын дүшмән әлиндә,
Өлүнчә бу елә, сәнә гулам мән.

Тохтамыш деди ки: — Бу сөзләр нәдир?
Сағлығын бизимчин бөјүк төһфәдир!
Көрүрәм, дөнмүсән гызмыш аслана,
Топпузун дағларда гаплан титрәдир.

Сына бу күчүнү дағларда, сына!
Икидләр анд ичир сәнин башына.
Бир заман кәләчәк, јахындыр о күн,
Дөјүшкән гылынчын сығмаз бу гына.

Тохтамыш Поладла күлүр, данышыр,
Арабир ана да сөзә гарышыр...
Кет-кедә узаныр дадлы сөз-сөһбәт,
Поладын фәрәһи башындан ашыр.

★

Кизличә, астача хан адамлары,
Үз гојду Боранлы ојлаға сары,
Гылынчлы-галханлы жүзләрчә киши,
Атлары једәкдә чыхды јухары.

Јахындан кәлирди ајаг сәсләри,
Гызханым динләјиб дөнәркән кери,
Сәсләниб бағырды: — Кәлән вар, оғул!
Гочоғлу сычрајыб кетди ирәли.

Әјилди ағачлар алтындан бахды,
Көзүндән дәһшәтли туфанлар ахды...
Көрдү, һеј адамдыр дырмашыр даға,
Елә бил көксүндә илдырым чахды.

Сәсләнди: — Тохтамыш, тез ол, дурмадан
Анамла бир гаја алтында сахлан!
Сән она үрәк вер, дүшүнмә мәни,
Үстүмү алмышдыр амансыз дүшман.

Мән гачдым, јер алды намәрд ајағы,
Һәм сағдан, һәм солдан бүрүјүб дағы.
О бизи көмәксиз, архасыз билир,
Гој көрсүн күчүмү о хаин јағы!

Гәзәблә атылды дүшмән үстүнә,
Топпуздан кечирди ким кәлди өнә,
Вурурду, салырды гара торпаға,
Мејданда сағ-сола һеј дөнә-дөнә.

Атырды гајаны, дашы бир јана,
Чәмдәји бир јана, башы бир јана...
Топпуздан әјилир јағы дүшмәнин
Көзләри бир јана, гашы бир јана.

Бир көтүк ардында гоча Тохтамыш
Поладын јајыны әлинә алмыш,
Ох илә дүшмәнин бағыны дәлир,
Јағынын көзүндә дүнја гаралмыш!

Гочполад чәкдикчә һеј горхунч нә'рә,
Сәсиндән титрәјир бүтүн дағ-дәрә...
Инадла чарпышан дүшмән бағырыр:
— Дурмајын, лешини тез сәрин јерә!..

★

Чимназ да Күлјаздан, Асландан сонра
Оғлан палтарында дүшмүш дағлара,
Арајыр гатили, тапмајыр әсәр,
Гәлбиндә сызлајыр о көһнә јара.

О күн дә үз гојду Боранлы даға,
Кичик бир чығырла дырмашды саға,
Јорулду, динчәлмәк фикрилә Чимназ,
Аязы бурахды јашыл отлаға.

Дәрәнин дөшүндә отлајыр Ајаз,
Чырпыныр, кәдәрлә дүшүнүр Чимназ,
Поладын нә'рәси чошдурду ону,
Белә бир заманда икид дајанмаз!

О сәмтә гачараг бахды мејдана,
Көрдү кәнч бир икид батмыш тәр-гана;
Дөрд јандан үстүнә дүшмән төкүлмүш,
О исә, дөнмүш бир гызмыш аслана.

Һүнәрлә кәсдирир дүшмән јолуну,
Һәр јана атырса Полад голуну,
Әзилир баш-чәмдәк, бошалыр сағ-сол!..
Бу ганлы дөјүшдә бәјәнди ону.

— Мән дә ел гызыјам, горхмурам! — дејә
Сијирмә гылынчла кетди көмәјә,
Сол јандан дүшмәнин алды үстүнү,
Онун да нә'рәси учалды көјә!

Икиди көрүнчә севинди Полад,
Мејданда јенидән ачды гол-ганад.
Зәрбәдә дөрдүнү сәрирди јерә,
Дүшмәнин көзүндә сөнүрдү һәјат.

Јағыдан галмышды јалныз беш киши,
Поладда көрүнчә бу тәрпәниши,
Үз гојуб гачмаға, дедиләр: — Әсла
Батмаз бу нәһәнкә чанавар диши!

Чимназла Гочполад кәсди чәлд јолу,
Һүнәрлә тутдулар тез сағы-солу.
Галмады хана бир хәбәр апаран, —
Галан беш атлынын бағланды голу.

Елә ки, бүсбүтүн бошалды мејдан,
Шәфгәтлә бахышды ики пәһләван.
Әввәлчә Тохтамыш, сонра Гызханым
Севинчлә чыхдылар гаја алтындан.

Гочполад Чимназла верди әл-әлә,
Һејрәтлә бахараг о гәнчә күлә,
Деди: — Дар күнүмдә көмәјә чатдын,
Еј көзәл гәһрәман сән кимсән, сөјлә?

Чимназын көксүнә әјилди башы,
Бир ан данышмады, чатылды гашы,
Сөјләди: — Сорушма мән кимәм, бу күн
Дүшмәнин анасы төкдү көз јашы!

Чох сағ ол, бәјәндим, гоч икидсәнмиш!
Сәндә вар икидә лајиг тәрпәниш.
Гаршында филләр дә диз чөкәр инан,
Гәлбимдә бир севинч доғурду бу иш.

Чәкилди јүз гәдәм, әлиндә алма
Гыз деди: — Еј оғлан, нишан ал, дурма!
Гочполад јәј илә нишан аларкән,
Анасы бағырды: — Ај оғул, вурма!

Дәмирдир узанар, верәрсән зијан...
Гочоғлу гәлбиндә дүјдү һәјәчан,
Атды бир тәрәфә јәј илә оху,
Һејрәтлә, шәфгәтлә бахды бир заман...

Деди: — Јох, атмарам сәнә бу оху,
Гәлбимә чөкдү бир думанлы горху,
Бир зијан олурса, биләјим дүшсүн,
Јозулмаз хејрә бу шүбһәли јуху.

Алманы Полада атараг Чимназ
Деди: — Ал, кәнарда чәкил дур бир аз,
Бу охум кечәчәк тән ортасындан,
Горхма, еј гәһрәман, охум јәјынмаз!

Алманы овчунда тутду Гочполад,
Јәјындан чыхынча ох ачды ганад,
Алманы тән јары бөләрәк кечди,
Гочполад бағырды: — Афәрин, устад!

Әлиндә јәј Чимназ она јанашды,
Һамынын севинчи гајнајыб дашды,
Тохтамыш Чимназа диггәтлә бахыб:
— Ај оғул, сән кимсән? — дејә сөз ачды.

Биз достуг, ачыг ол, чэкинмэји ат!
Сэн һансы обадан, елдэнсэн?.. Анлат!
Бу дага нэ үчүн кэлмишдин, сөjlэ?
Кэл отур, бу кичик мэчлисэ бал гат!

Гочаја күлэрэк сөjlэди Чимназ:
— Ај баба, сорушма, сөjlэмэк олмаз!
Бир заман билсрсэн, инди чал-оху...
Сэнэ чох јарашыр синэндэки саз.

Ешитмэк истэрэм телли сазыны,
Еллэрэ сәс салаң хош авазыны!..
Чал, оху ел оғлу икид Асландан!..
Ким позду чичәкли, күллү јазыны?

Тохтамыш күлэрэк әл атды саза,
Күч верди синэдән гопан аваза,
Гәһрәман Асландан дастан охуду,
Чимназын үрәји кәлди пәрваза.

Поладың гәлбиндә гопду бир туфан!
Деди: — Еј Тохтамыш, кимдир бу Аслан!
Адыны атамдан ешитдим бир аз,
Бир аз да анлатды дағда бир чобан.

Бу чанлы дастанын етди чох әсәр,
Сағмыдыр? Өлмүшмү? — сөjlә бир хәбәр!
Ушагкән бағландым икид Аслана,
Андыгча гәлбимин телләри титрәр.

Сағ исә кедәрәм онун јанына,
Кешикчи оларам икид чанына.
Өлмүшсә, тапарам азғын гатили,
Бојарам мән ону мурдар ганына!..

Дүшүнчә ичиндә сусду Тохтамыш,
Көнлүнү үшүтдү боранлы бир гыш...
Деди: — Еј Гочоғлу, ачма јарамы,
Көнлүмү, бејними бир думан сармыш!

Чохдандыр, дағларда јаз кәлән заман,
Бир колун дибиндә јатаркән Аслан,
Кечәјкән әлиндә гылынч, ох, топпуз,
Дөрд јандан гурд кими сохулмуш дүшман...

Арада кетди о икидин ганы,
Көстәрән олмады хаин дүшманы,
Чох кәздик, долашдыг, тапылмады из,
Бу елдә елә бир гәһрәман һаны?!

Бу ганлы хәбәри апармыш Ајаз...
Интигам һиссилә күкрәмиш Күлјаз.
Гатилин изилә кәзди чох заман,
Гәһрәман гадынды, өлүмдән горхмаз!

Думанлы дүшүнчә сарды Полады,
Көjlәрә јүксәлди ачы фәрјады:
— Гатили ким исә, тапылсын кәрәк!
Өлүм дәфтәринә јазылсын ады!

Учадан бағырды ачыглы сәслә:
Күлјазы нә олду? Кечдими әлә?
— Јох, — деди, Тохтамыш, — гәһрәман иди,
Аналар белә гыз доғмамыш һәлә!

Ганлынын ардынча дүшмүшдү изә,
Бир јердә дүшмәнлә кәлмиш үз-үзә.
Инадла дөјүшмүш битинчә күчү,
Өзүнү гајадан атмыш дәнизә.

Өзүндөн гәһрәман, көзәл гызы вар,
Үч илдир јалгызча орманда јашар.
Ады да Чимназдыр, бу гәһрәман гыз
Интигам һиссилә ганлыны арар.

Јаралы ов кими Полад инләди,
Көксүнүн ичиндә бир аһ мәләди,
Бир заман далараг дүшүнчәләрә:
— О икид Чимназы тапсајдым! — деди.

Көксүнә әјилди Чимназын башы,
Гәлбинә төкүлдү көзүнүн јашы...
Үзүнү чән кими бүрүдү кәдәр,
Үрәји дөјүндү, чатылды гашы...

Дөзмәди бу һала, јериндән дурду:
— Сәнәдир, — деди, — бу елин умуду.
Һәр заман ајыг ол, күчлүдүр дүшмән,
Гору өз чаныны, гору бу јурду!

Чаван олсан да сән, икидсән, јаша!
Сонра үз чевирди о, Тохтамыша!
— Чох сағ ол, Тохтамыш, сағ ол, ај ана!
Дејиб һалаллашды, галхды бир гаша.

Һәр үчү архадан бахдылар она,
Адыны кизләдән кәнч пәһләвана.
Гызханым деди: — Бу, гыздан көзәлдир,
Бу икид бәнзәмир әсла оғлана!..

Тохтамыш Ползда ахшама гәдәр
Саз чалды Асландан охуду нәләр.
Једиләр, ичдиләр, узанды сөһбәт,
Үрәкдән силинди сыхынты, кәдәр.

Ахшамды, әтрафа чөкүрдү думан,
Күнәшин әтәји чәкилир дағдан...
Тохтамыш јериндән галхараг деди:
— Јолчу јолда кәрәк, еј икид оғлан!

Ал, сәнә бу сазым галсын јадикар,
Бу инчә симләрдә мин бир дастан вар!
Бу сәссиз дағларда јар олсун сәнә,
Чалдыгча гәлбиндән гәм-гүссә гачар.

Оғул, бир сөзүм вар сөјләјим сәнә,
Сечилмиш икидләр топла дәстәнә.
«Тәк әлдән сәс чыхмаз!» демиш аталар,
Елдә сел күчү вар, гулаг ас мәнә.

Билирәм чох чәкмәз телли сазымла,
Чыхарам гаршына шән авазымла.
Бир дастан дүзәрәм Полад адына,
Көнлүмдә күл ачан күллү јазымла.

Тохтамыш Полада мөһкәм сарылды,
Јашаран көзләрә кирпик дарылды.
Икидин алнындан өпәрәк гоча,
Мә'налы күлүшлә ондан ајрылды.

Гочполад һәсрәтлә бахды архадан,
Гаја да сызылдар гопаркән дағдан,
О ики севимли — ана вә оғул
Боранлы дағларда галды бир заман.

Поладла өјүнүр өлкәси, ели,
Фәрәһдән ағзына сығмајыр дили.
Дејир: — Топпузуна әл атса Полад,
Дүшмәнин јәј кими әјиләр бели.

Тохтамыш арабир кедиб кәлирди,
Бахдыгча Полада фәрәһләнирди.
Асландан бир дастан дејиб кедәркән,
Гочполад чох заман кәдәрләнирди.

Анасы Гызханым даға кәләли
Үстүндә титрәди шәфгәтли әли.
Кечмишдән дастанлар ачарды она,
Полада верәрди бир аз тәсәлли.

Гочоғлу дөнүрдү бир күн шикардан,
Дәрәдән кечәркән чијниндә чејран,
Јахында инилти ешитди бирдән,
Әлиндә топпузу гачды дурмадан.

Көрдү гурд ағзында чан верир ана,
Дөрд јандан дарашмыш ач гурдлар она.
Гарыса бағырыр: — Јетиш, ај оғул! —
Әлләри, көјнәји булашмыш гана.

Гурдларын үстүнә атылды Полад,
Дәмирбаш топпузу ачды гол-ганад.
Ач гурдлар торпаға сәрилди бир-бир,
Гызханым јарадан едирди фәрјад.

Булудлу күн иди, гопмушду туфан,
Дағлара, дәрәјә чөкмүшдү думан.
Гочоғлу Поладын голу үстүндә
Анасы Гызханым тәслим етди чан.

Санасан үстүнә төкүлдү дағ-даш,
Дәрдиндән көзүнү ислатмады јаш.
Мејитин үзүнә һәсрәтлә бахды,
Деди: — Һәм анајдын мәнә, һәм гардаш.

Бу Боранлы дағда галмарам сәнсиз!
Тутардым сәни бу чанымдан әзиз.
Һәсрәтли өлүмүн, еј әзиз ана,
Гәлбимдә бурахды силинмәз бир из.

Дырмашды ән уча гарлы бир гаша,
Булудла, боранла чыхды саваша.
О гашын башында бир мөзар газды.
Деди: — Ким дырмашар бу даға-даша?!

Анама бурада олмаз тохунан,
Јастығы—даш-торпаг, јорғаны—думан...
Бу гарлы тәпәләр олсун кешикчи,
Мөзарын јерини билмәсин дүшман...

О көзәл вүчуду удду ач мөзар,
Поладын башына дүнја олду дар.
Деди: — Бу күл анам гонагдыр сәнә,
Гојнунда һөрмәтлә сахла, а дағлар!

Сиз дә, еј гар-боран, еј думан, булуд,
Инләјин, сызлајын, етмәјин сүкут,
Кишнә! Еј илдырым, ағла, еј сәма,
Гәрибдир, анама һөрмәтлә јас тут!

Гәлбиндә кин-кәдәр, ачыг, интигам,
Һајгырыб деди: — Еј севимли анам!
Ганлы көјнәјиндән учалтдым бајраг,
Дост-дүшмән гој көрсүн һәр сәһәр-ахшам.

Гәбринин үстүндә отурду бир аз,
Полады кәсирди гар, боран, ајаз.
Көзүнү үфүгдә батан күнәшә
Дикәрәк охуду, чалды гәмли саз.

Һөрмәтлә сүзәрәк о уча дағы,
Мәзардан аҗрылды, энди ашағы.
Јамача чатынча бағырды бирдән:
— Кәлирәм, һазыр ол, еј мискин јағы!

★

Полад энди бир дәрәјә,
Үрәјиндә мин бир кәдәр.
Јахынлашды бир чешмәјә,
Хәјалындан кечди нәләр!
Бахды о саф, парлаг суја,
Ичди ондан доја-доја.

О чешмәјә бахды бир дә,
Деди: — Сөјлә, сән еј булаг,
Көнлүн нечин дүшмүш дәрдә
Кәсилмиш дағ-дәрә гулаг,
Динләр сәни һәзин-һәзин;
Сөјлә, нәдир дәрдин сәнин?!

Сујун кечә-күндүз чағлар,
Өмрүм кими ахар кедәр.
Нәдир дәрди, нечин ағлар?
Үрәкләри јахар кедәр.
Зүлм әлиндән сән дә јохса,
Ган ичирсән каса-каса?

Елдән чыхан икид Аслан
Сөјлә, бу јердән кечдими?
Овуч-овуч о гәһрәман
Сәрин сујундан ичдими?
Анлат мәнә, көзүм булаг!
Сәнә гурбан өзүм, булаг!

40

Полад чошду бирдән-бирә
Басды сазы тунч көксүнә,
Тохунду инчә телләрә,
Дағлар сәс верди сәсинә...
О гәһрәман гоч Асландан
Охуду бир парча дастан.

«Дарандыгча гыврылан тел,
Үз үстүндә јана дүшәр,
Әл вурма ки, бу чошгун ел
Бирчә телдән гана дүшәр!

Бојну бүкүк бир күл кими,
Јаралы бир бүлбүл кими,
Саралар көј сүнбүл кими,
Ешг атәши чана дүшәр!

Әлдә дараг көзәл Күлјаз
Тел аҗырыр о сәрвназ,
Узагдан кишнәсә Ајаз,
Әлиндәки шана дүшәр!

Гар-борандыр уча дағлар,
Әтәјиндән селләр чағлар..
Кәклик, турач, күләр-ағлар,
Сәси кур ормана дүшәр!

Нә бөјүкдүр елин дәрди!
Халг күл әкди, тикан дәрди.
Онун дағдан ағыр дәрди
Ел оғлу Аслана дүшәр!

Ојнаданда гылынч-галхан,
Гаршысындан гачар дүшман!
Ајаз кишнәр, сулар мејдан,
Баш, чәмдәк бир јана дүшәр!

41

Өпәр, аты, дејәр: — Ајаз,
Көзү јолда галмыш Күлјаз,
Бир јелә дөн, ејлә пәрваз,
Инди мәрдлик сана дүшәр!..»

О чешмәјә јахын јердә
Јашајырды көзәл Чимназ,
О фындыглы дәрәләрдә
Кечирмишди он сәккиз јаз!
Мәһв олалы Күлјаз, Аслан
Һәр баһары кечмиш хәзан.

Динләдикчә бу дастаны,
Гәлби јериндән ојнады.
Үрәјиндә чошду ганы
Ешидинчә Аслан ады.
Кечди көксүндән бир ајаз,
Сәсә доғру гачды Чимназ.

Дырмашды бир көј тәпәјә,
Гәлбиндә мин һәсрәт мәләр...
«Аһ, уғурлу күнләр!» — дејә
Үрәјиндән кечди нәләр!..
Динләдикчә о дастаны,
Хатырлады мәрд Асланы.

Икид Полад охур, чалыр,
Кечдикчә о телдән-телә,
Чимназы дәрд-кәдәр алыр,
Көз јашлары дөнүр селә...
Дејир: — Сәнә, еј гәһрәман,
Нечә гыјды хаин дүшман?..

Дан јелинин хош нәфәси
Ојнадыгча тәпәләрдә,
Јајыр әтрафа бу сәси,
Дағ-дәрәни салыр дәрдә...
Полад инләр, сазы инләр,
Чимназ көзү јашлы динләр...

Чевриләркән Полад, бирдән
Көзү илишди Чимназа.
Овчу кими галхды јердән,
Бахды үркәк чејран гыза...
Көрүнчә о саф күнәши,
Гәлбини јахды атәши.

Көнүл гушу учду бирдән,
Гонду гызын шух телинә...
Полад деди: — Әһсән, әһсән
Бу өлкәнин көзәлине!
Јетишдирир белә гызлар,
Ајдан ишыглы улдузлар!

Оғлан сүздү о шаһбазы,
Әлиндән кетди ихтијар,
Унутду дастаны, сазы,
Овчу ова олду шикар!
Севла оду аловланды,
Көксүндә бир чыраг јанды.

Көзәл гыза верди көнүл
Чырпынараг Полад бирдән.
Деди она: — Еј гөнчә күл!
Көнүл нечин дејилдир шән?
Кәл охујум-чалым сәнә,
Ајдын олсун һалым сәнә.

Үз-көзүндө ојнар думан,
Сөјлө, еј гыз, дәрдинми вар?
Кимдир сәни дәрде салан?
Дүнја сәнә олмушму дар?
Ики көзүн сел гајнағы,
Үзүн кәдәр, гәм ојнағы.

Јохса, ај гыз, јаралысан,
Севда салмыш сәни дәрде?!
Ғансы дағын маралысан,
Долашырсан бу јерләрде?!
Мән овчујам, сән бир чејран,
Белә ова чаным гурбан!

Танымышды Чимназ ону..
Галды кендән баха-баха:
Бүкмүш о гәмли бојнуну,
Көзүндән јаш аха-аха.
Силди әлилә көзүнү,
Бир аз доғрултду өзүнү.

Деди: — Сус, еј овчу оғлан,
Чох да мискин санма мәни.
Бир ов ардынча мән чохдан
Долашырам бу өлкәни.
Мән өзүм дә бир овчујам,
Гәлбимдә вар кин, интигам.

Полад деди: — Анлат мәнә,
Үз-көзүндә нәдир бу кин?
Даралды каинат мәнә,
Кимдән јаралыдыр гәлбин?
Көстәр мәнә о дүшманы,
Пәнчәмдә титрәсин чаны.

Көјрәлди Чимназын гәлби,
Көксүндә бир үмид доғду.
Гумрал көзү күнәш кими
Чән-думаны, гәми боғду.
Чырпынды көксүндә үрәк,
Көзүндә чанланды диләк.

Деди: — Дәрдим дағдан бөјүк,
Сорушма ки, јохдур чара!..
Әзир мәни ағыр бир јүк,
Чәкилир бу гәлбим дара.
Гаранлыгдыр һәр јан мәнә,
Олмуш дүнја зиндан мәнә!..

Анам — Күлјаз, атам — Аслан,
Өз елинә арха олду..
Мәскәнијди чөл, дағ, орман,
Хаин дүшмән кинә долду.
Дағда јатаркән бир кечә
Ону мәнв етди кизличә...

Јетим гызам, адым Чимназ,
Күләкләрлә етдим јарыш.
Бу елләри кәздим гыш-јаз
Долашдым һеј гарыш-гарыш.
О гатилдән нишан јохдур,
Үрәјимдә дәрдим чохдур...

Кечсәјди о горхаг әлә,
Сағ гојмаздым ону бир ан.
Дүшмән кәзир күлә-күлә,
Торпағларда јатыр Аслан..
Тапмајынча о хаини,
Севиндирмәз дүнја мәни.

Полад әсди ачығындан,
Зейиндә бир хәјал ахды,
Үз-көзүнү сарды думан,
Көксүндә бир шимшәк чахды,
Деди: — Кәдәрләнмә, Чимназ!
Икид ганы јердә галмаз!..
Мән тапарам о хаини,
Севиндиррәм бир күн сәни!..

Чарпышыркән зор дүшманла,
Бәјәнмишди гыз Полады,
Елдә тәмиз бир вичданла
Сөјләнирди икид ады..
Она кизли вермиш үрәк
Анчаг көнлүндә вар диләк.

Севинч илә бахды Чимназ,
Деди: — Оғлан, фикрин нәдир?
«Икид ганы јердә галмаз!»
Бу сөз мәнә бир төһфәдир.
Тапсан о намәрд хаини,
Севиндиррәм мән дә сәни!..

Бағладылар әһдү пејман,
Имзалады күнәшли јаз.
Үрәкләрдән учду думан.
Күлә-күлә деди Чимназ:
— Сәндә вардыр ел гүввәти,
Сәнә дүшәр ел зәһмәти.

★

Дан јери сөкүлдү, һәр тәрәф рәнкин,
Шәфәгдән дон кејди дағ, дәрә, әнкин...

Сачылды чөлләрә мин рәнк, мин боја,
Соналар көлләрдә баш вурду суја,
Шеһләрлә јујунду һәр от, һәр чичәк,
Гөнчәнин үзүндән ачылды өрпәк.
Тел, бирчәк ајырды нәркиз, бәнөвшә,
Тәбиәт өзү мат галды бу ишә.

Күл күлү чағырды, бүлбүл бүлбүлү,
Саралтды бу севда дәрдли сүнбүлү.
О чејран Чимназдан ајрылды Полад,
Гәлбинә газылды бу севдалы ад.
Көксүндә чырпынды одлу бир үрәк,
Деди: «Ел гатили јох олсун кәрәк!..»

Әлиндә телли саз, ел-ел долашыр,
Гочполад һәр кәндә, шәһрә јанашыр,
Асландан охујур бир парча дастан,
Бәлкә бу јол илә тапылсын дүшман.
Ачылсын о хаин гатилин дили,
Өјүнсүн ки, мәнәм онун гатили!
Долашыр бу ашыг гијафәсиндә,
Титрәјир кин онун һәр нәғмәсиндә,
Сәдәфли сазыны көксүндән асмыш,
Икидин үзүнү сач-саггал басмыш,
Бәнзәјир чөлләрдә кәзән дәрвишә,
Көрәнләр үркәрәк дүшүр тәшвишә.

Беләчә долашыб кәзәркән ашыг,
Үрәји кәдәрли, фикри долашыг,
Дырмашды бир кичик тәпә гашына,
Орадан енди бир булаг башына.
О кәндин сүддән ағ, күлдән гырмызы
Шух чејран бахышлы кәлини, гызы
Су үчүн топланмыш сәрин булаға,

Тәбиәт күл үзә, јагут додаға
Вурмушду елә бир инчә шух боја,
Ај кими шә'ләси дүшмүшдү суја.
Санасан јујунур бир дәстә пәри,
Өлкәнин чан алан бу көзәлләри
Сырајла охујур дадлы бир маһны,
Дағларда инләдир дәрдли чобаны:

Биринчи гыз

Бир овчум вар, мәләр кечәр,
Күл бағрымы дәләр кечәр.
Оғрун-оғрун бахар мәнә,
Бир сөз демәз, күләр кечәр.

Икинчи гыз

Бир овчум вар, күнәшдән шән,
Ала дағда салмыш мәскән.
Кичикликдән севәр мәни,
Фәләк ајры салмыш мәнән.

Үчүнчү гыз

Бир овчум вар, гурбаныјам,
Горху билмәз чејраныјам,
О вургундур бир марала,
Мән узагдан һејраныјам.

Гәһрәман Гочполад су ичим дејә,
Севинчлә јанашды сәрин чешмәјә.
Гыз-кәлин әлиндә күјүм ја сәһәнк,
Бир чејран сүрүсү кими үркәрәк,
Гачышыб чәкилди һәрә бир јана,
Узагдан һејрәтлә бахдылар она,
Гочполад атылыб ирәли кечди,

Әжилди булагдан сәрин су ичди,
Сонра көз кәздирди үркәк гызлара,
Санасан гәлбини чәкдиләр дара,
Анды о назәнин чејран Чимназы,
Бағрына басды тез сәдәфли сазы.

— Еј кәлинләр, гөнчә гызлар,
Сизи көрдүм, јары андым.
Үрәјимин башы сызлар,
Бағчаларда бары андым.

Бостанымың көј тағында,
Елимин зүмрүд бағында,
Јенијетмә күл чағында
Шамаманы, нары андым.

Сөнмәз јанғын вар чанымда,
Гурдлар кәзир орманымда,
Горху билмәз чејранымда
Шимшәк бахышлары андым.

Гызларын гәлбинә сәпилди ишыг,
Бириси күләрәк сөјләди: — Ашыг,
Бизим бу ојмағын кәлини, гызы
Сүддән ағ, лаләдән даһа гырмызы,
Дедијин гыздан да көзәлдир онлар...
Көзләри ишыглы улдуздур, јанар,
Сачлары гаранлыг кечәдән гара,
Һөрүкләр тохунур ағ топуглара.
Парлаг үзләриндән ај алыр ишыг,
Бу елә, өлкәјә верир јарашыг...

Кәлинин сөзүнү кәсәрәк Баһар,
Сөјләди: — Ај ашыг, бу кечә тој вар,

Гијамәт олачаг Мәмишин тоју,
Гызлар топлашачаг бир мејдан боју.
Бу тоја чағрылмыш гоча Тохтамыш,
Кишиләр индидән ора јығышмыш.
Кечәркән биз көрдүк башланмыш ојун...
Һәр бири кәтирмиш дамазлыг гојун.
Олдуғу дахманы ел тикмиш она,
Бир гыз да вермишләр, бәнзәр чејрана...

Поладың јериндән гопду үрәји,
Чанланды көзүндә уча диләји.
Дүшүндү: «Һәр ојун ачмышса јенә,
Дүшмән јол тапмамыш елин гәлбинә,
Үстүндән атламыш нә гәдәр боз гыш,
Дон, ајаз, фыртына, гасырға, јағыш...
Чичәкли јаз кими һәлә дә шәндир,
Күнәшли, булудлу тәзә күлшәндир.
Ел әлиачыгдыр, үрәји кениш,
Хәсислик, намәрдлик, јалан билмәмиш...»
Дәрәдән чығырла дөндү Гочоғлу,
Көзәлләр кәндинә дүшмүшдү јолу...
Кичик бир тәпәни ашынча Полад,
Көзүнә илишди башга бир һәјат:
Көрдү ки, о кәндин аһыл-чаһылы
Газманың јанында ојнајыр јаллы.
Тамаша едәнләр вурмушдур һалга,
Гочполад күвәнди о чошгун халга.
Јанашды, учадан верди бир салам.
Деди: — Һәр күнүңүз кечсин тој-бајрам!..
Ел ону көрүнчә гајнајыб дашды,
Чошгун бир севинчлә она јанашды.
Ојнајан кәнчләр дә атды ојуну...
Һәрә бир дил илә диндирди ону.
Дедиләр: — Һардансан, еј икид ашыг,

Верирсән өлкәјә, елә јарашыг?!
Сән садә бир ашыг дејилсән, анчаг
Даг көвдән, кур сәсин, о пәнчә-бармаг
Көстәрир ән күчлү бир пәһләвансан,
Бәлкә дә елиндә бир гәһрәмансан?!
Сән һансы елдәнсән? Кәл буну анлат!
Үзүнә нә үчүн күлмәмиш һәјат?
Сөјлә бу гүрбәтә дүшмүсән нәдән?
Көзүндән бәллидир, гәлбин дејил шән,
Онлара бахараг деди Гочполад:
— Узаг бир елдәнәм, адымдыр Мурад,
Атам да, анам да олмуш бир јохсул.
Һәјат пәнчәсиндә чырпынан бир гул.
Бир гоча бабам вар, дәјәр мин чана,
Ашыглыг бабамдан галмышдыр мана.
Бир кечә вар-јохум гарышды селә,
Чарәсиз үз гојдум бу гәриб елә.
Кетдикчә данышыг, сорғу узанды,
Күн батды, көјләрин чырағы јанды,
Әтрафа јајылды мави ајдынлыг,
Орталыг кәсилди күндүздән ишыг.
Јенидән башланды һәрәкәт, һәјат.
Тој үчүн чәмәндә гурулду бүсат.
Дедиләр: — Ај ашыг, сән отур әјләң,
Бизим һәр тојумуз кечир белә шән.
Бу елин ашығы гоча Тохтамыш
Кәләчәк, о замаң башланар јарыш.
Гочполад отурду кишиләрлә бир,
Бахдыгча о чошгун елә, севинир,
Кирди бир һалгаја гадынла еркәк,
Гајнашан ушаглар олмуш севинчәк,
Сыраја отурду гыз илә оғлан..
Бир дашын үстүндә гоча бир чобан
Түтәкдә чалырды ел ојунлары,
Сырајла ојнајыр оғлан, гыз, гары.

Һәр кәнчин көвдәси чанлы бир гаја,
Гызларын шө'ләси тохунур аја.
Кәклик тәк сәкирләр бир мејдан боју,
Кетдикчә шәнләнир Мәмишин тоју,
Үрәкдән силинмиш сыхынты, кәдәр.
Күнәшли дағлардан чән, думан кедәр.
Гочоғлу ел илә вурмуш бир һалга,
Бахдыгча о чошгун, о дашгын халга,
Гәһрәман гәлбинә долурду фәрәһ,
О, севинч ичирди һеј гәдәһ-гәдәһ.
Јығынчаг јериндән ојнады бирдән,
Бир киши бағырды: — Мәрһәба, әһсән!
Нәр кими күкрәјиб кәлиб Тохтамыш,
Дејәсән мејданда гоч көрүб гызмыш.
Бу елдә јох она чатан бир ашыг,
Сазилә тојлара верир јарашыг.
Түкәнмәз чешмәдир ахан нәғмәси
Һајыф ки, гочалмыш, инләјир сәси...
Бу ишдән олдугча севинди Полад,
Гәлбини ојнатды бу севимли ад.
Күл кими ачылды бәти-бәнизи,
«Арардым, деди, бу уғурлу изи,
Кәзирдим һәр јердә мән сорағилә,
Гој кәлсин јаныма өз ајағилә.
Көрсүн ки, дағлары бурахмыш Полад,
Гуш кими елиндә ачмыш гол-ганад».
Јығынчаг јериндән бағырды бирдән:
— Јол верин, а достлар, кәлән вар, кәлән!

Тохтамыш көрүнчә икид Полады,
Көксүнүн ичиндә гәлби ојнады,
Дүшүндү: «Бу елдә чыхса таныјан,
Бу икид нәһәнки мәһв едәр о хан,
Бу нәһәнк нә үчүн кирмиш бу дона?»
Полад да көзүнү дикмишди она.

Гәлбиндән кечәни дујурду бир-бир.
Јығынчаг бағырды: — Бу сүкут нәдир?..
Горхдунму, нә үчүн сусдун, Тохтамыш?
Дурмајын, башлансын дејишмә, јарыш!..
Гочоғлу көрдү ки, далғындыр гоча,
Мә'налы нәзәрлә бахды дојунча.
Деди: — Мән сөјләјим, о версин чаваб,
Сачдығым күлләрдән гој чәксин күлаб...
Сәдәfli сазыны басды көксүнә,
Гошду кур сәсини сазын сәсинә:

Ағ бухагда гара халлар,
Ара-сыра гоша дүшәр.
Дујса буну чаналан јар,
Гәмзәси көз-гаша дүшәр.

Ганадланды јенә севда,
Чејран Чимназ дүшдү јада.
Көнүл јанар гызгын ода,
Ешиг атәши баша дүшәр.

Ешигин ағыр чәфасы вар,
Нәш'әси вар, сәфасы вар...
Ашигин ки, вәфасы вар,
Енишә-јохуша дүшәр.

Тохтамыш фәрәһлә деди: — Еј ашыг!
Сөзләрин мәчлисә верир јарашыг.
Инди дә сән динлә, мән чалым сазы,
Анладым Асланы, көзәл Күлјазы:

Тәрпәнәндә икид Аслан
Дағдан ағыр гаја дүшәр,
Гуршананда гылынч-галхан,
Хаин дүшмән ваја дүшәр.

Елә верир хош јарашыг,
Үрәкләрә салыр ишыг.
Көрсә ону кәнч бир ашыг
Үрәји горхуја дүшәр.

Аты ениш-јохуш дужмаз,
Тәрлан кими едәр пәрваз,
Кишнәдикчә чејран Ајаз,
Сәси дашгын чаја дүшәр.

Поладын гәлбиндә доғду һәјәчан,
О гоча ашыға вермәди аман.
Бир даһа көксүнә галдырды сазы,
Тәрифә башлады көзәл Чимназы:

Чимназымын күл-додағы,
Унутдурду бал-гајмағы!
Гызаранда ал јанағы,
Шө'ләси шух аја дүшәр.

Чырпыныр бу вурғун көнүл...
Охламыш бир сачы сүнбүл,
Ашыг, күлсә о гөнчә күл,
Башым гызғын тоја дүшәр.

Јығынчаг бағырды: — Еј ашыг, јаша,
Ешгинин охлары дәјмәсин даша!..
Битинчә дејишмә, мараглы дастан,
Бир ојун һавасы башлады чобан.
Аһыллар мәчлисдән ајрылды шән-шән!
Тохтамыш, Полад да дурду јериндән,
Кедәнләр јанашды јенә ашыға,
Дедиләр: — Чыхасан ајдын ишыға!..
Сөзләрин руһ верди бизим елләрә,
Сәсиндән чанланды бүтүн дағ-дәрә.

Вар имиш көвдәнә көрә һүнәрин...
Еј гәриб, һарадыр бу күн сәфәрин?
— Од салдын чаныма, гонаг ол мәнә!
Бирчә оғлағым вар, кәсәрәм сәнә!
Һәр јандан сәс гопду: — Бу гәриб ашыг
Мәним дар дахмама салачаг ишыг!
— Јох, мәнә гонагдыр, дүшсәм дә гана!..
Ашығы һәр бири чәкди бир јана.
Кетдикчә учалды сәс-һарај бирдән
Тохтамыш ох кими тәрпәнди јердән,
Бағырды: — А достлар, динләјин мәни!
Гәрибдир, јормајын јолдан кәләни.
Көрүнүр кәлмишдир узаг бир елдән,
Чај кечмиш, атланмыш дашгындан, селдән...
Бу ашыг кимә чох јарашыр, сизчә?
О мәнә гонагдыр биринчи кечә!..
Мән ашыг, о ашыг вериб баш-баша
Кечәни јатарыг бир јердә гоша.
Һајды, сиз чәкилин, вермәјин зәһмәт,
Сабаһдан һәр кечә сизиндир нөвбәт.
Дедиләр: — Еј гоча Тохтамыш, инан,
Өл десән тапылмаз бојун гачыран.
Биз сәнин сөзүндән чыхмадыг, анчаг
Сабаһдан нөвбәтлә бизимдир гонаг!
Јығынчаг әтрафа дағылды бир-бир.
Кедәнләр узашды, јатды сәс-сәмир,
Ики дост бахышды севинчә далмыш.
Поладын әлиндән тутду Тохтамыш,
Чәкди бир хәлвәтә, ағач алтына,
Күләрәк һејрәтлә сөјләди она:
— Полад, бу нә ишдир? Көрүнчә инан,
Көксүмүн ичиндән гопду бир боран.
Нә үчүн бурахдын Боранлы дағы,
Сәнә арха олан көзәл овлағы?
Дејирләр, тикмисән мөһкәм бир гала,

Арха дурмаг үчүн елә, јохсула.
Башына јығышмыш бир чох пәһләван,
Дөјүшә һазырдыр һамы һәр заман...
Сел кими орадан олачаг ахын,
Чох чәкмәз дејирләр, о күнләр јахын...
Хан илә најибләр дүшмүш тәшвишә,
Ел исә севинир бу көзәл ишә.
Узагдан бахдыгча Боранлы даға,
Ел сәни салараг дилә-додаға,
Дејир ки: — Тохтамыш, көһнәлди Аслан!
Поладын адына дүз јени дастан.
Гуртулуш Поладдан олачаг бизә...
Јенилмәз икиддир, кәлмәсин көзә!
Ел сәнин һаггында бу фикирдәјкән,
Мејдана бу сазла атылдын нәдән?
Тәк бу саз јарашмыш икид адына,
Топпуз, јај-ох, гылынч јарашыр сана...
Гәлбими дешмәкдә бу шүбһәли сирр,
Бу сирри дурма, кәл ач мәнә бир-бир!
Дурма ки, бағрымы чејнәјир кәдәр,
Гызханым нә олду? Ондан нә хәбәр?

Поладын үзүнү сарды боз думан,
Көксүндә ојнады гасырға, боран.
Деди: — Еј Тохтамыш, бөјүк дәрдим вар!
Ону мәнән алды амансыз рузкар...
Фәләјин вар имиш мин бир ојуну.
Тәпәнин үстүндә дәфн етдим ону.
Мән онун учундан дүшмүшдүм бәндә,
Чәкилдим орадан јахын бир кәндә.
Бир чешмә башында охуркән дастан,
Көрдүм ки, көзләри јашлы бир чејран
Динләјир, көзүндән ахыдыр ган-јаш...
Елә бил, башыма учулду дағ-даш,
Үрәкдән вурулдум о чејран гыза,

Асланын, Күлјазын гызы Чимназа.
Чимназы анынча дәјишди Полад,
Гәлбинә од салды бу севдалы ад.
Көзүндән гығылчым сачылды јерә,
Һәр кирпич дөндү бир одлу нештәрә...
Гочполад өзүнү топлады бир аз,
Деди: — Еј Тохтамыш, бу чејран Чимназа!
Ағлымы, һушуму башымдан алды,
Гәлбимә дәһшәтли бир јанғын салды.
Билмәздим дүңјада нәдир бу севда,
Дүшмүшәм инди мән јанар бир ода.
Андыгча кирпичим, көзүм суланыр,
Гәлбимин башында милләр доланыр.
Дејирләр Поладдан олса да үрәк,
Ешиг ону ејләјәр шүшәдән көврәк!
Үрәкдән бағландым о шух чејрана.
Еј ата, дәрдами ачырам сана.
Дејир: — «Ким гатили кәмәндә салса,
Өлдүрүб атамын ганыны алса,
Бу гәлбим онундур, онундур Чимназа!...»
Һөрмәтлә көрүшдүк, севишдик бир аз.
Сөз вердик, сөз алдыг, бағланды пејман,
Кәрәкдир тапылсын о намәрд дүшман!
Сазыма сарылдым бах бу мәгсәдлә:
Намә'лум гатили кечирим элә.
Тапылса, күләчәк Чимназын үзү,
Ишыг, күн көрәчәк Поладын көзү...
— Фикрими билдинми инди, еј ата?!
Атылмаг истәрәм гызғын һәјата.
Инан ки, гатили тапдыгдан сонра,
Дүшмәнин бағрында ачарам јара.
Гуртулар елимин гызы вә оғлу,
Бах, будур өлкәнин гуртулуш јолу!
Елимлә оларам мән дә бәхтијар,
Онсуз бәхтијарлыг де, нәјә јарар?..

Јетишәр бу гара күнләрин сону.
Тохтамыш сүкутла динләди ону.
Башыны һејрәтлә галдырды бирдән,
Деји: — Бу фикрини бәјәндим, әһсән!..
Бәс Чимназ де көрүм, һарда јашајыр?
Ел ону чоһданды мәһв олмуш сајыр...
Дејирләр, анасы Күлјаздан сонра
Көзүнә күнәш дә кәсилмиш гара.
Кәлинчә онун да өлүм хәбәри,
Мешәјә чәкилмиш, дөнмәмиш кери,
Чох кәзди, арады ону најибләр,
О чејран Чимназдан тапмады әсәр.
Бу хәбәр бир күндә јажылды елә,
Дүшдү халг ичиндә о дилдән-дилә.
Кимиси сөјләјир дырмашмыш даға,
Орадан атылмыш дәрин бузлаға...
Гурдлара јем олмуш, дејәнләр дә вар.
Көрүнүр јаланмыш бу ујдурмалар.
Солғун бир күл кими гәлби јаралы,
Јашајыр бу елин көзәл маралы.
Һүнәрин, Гочоғлу, кәлмәјир саја,
Сән бизә јенидән ачдын бир дүнја.
Доғрусу, үрәкдән севиндим буна,
Елимин Чимназы һалалдыр сана.
Бурада, Гочоғлу, јалныз бир иш вар,
Чох чәтин тапылсын хаин чанавар,
Мән өзүм нә гәдәр арадым, анчаг
Тапмадым нә бир из, нә дә бир сораг.
Истәсән, сән дә бир ејлә имтаһан...
Анчаг чоһ ајыг ол, јатмамыш дүшман!..
Кечәни-күндүзү бир јердә гоша,
Саз илә, сөһбәтлә вурдулар баша.
Сабаһдан елин дә гәлбини алды.
Асландан, Күлјаздан охуду, чалды.
Јенидән јол алды, кечди дағ-дәрә,

Чатды һансы кәндә, һансы шәһәрә,
Асландан, Күлјаздан охуду дастан,
Марагла динләди ону һәр инсан...
Јенә дә гатилдән тапмады әсәр,
Чыхмады таныјан ону бир нәфәр.
О полад үрәкли, севда вургуну
Олмушду бу узаг јоллар јорғуну.
Андыгча гатили, икид Асланы,
Чимназа вердији әһдү пејманы,
Көксүнә дүшүрдү әјилмәз башы,
Јај кими чатылыб дүјүмлү гашы,
Үстүнә гәм-кәдәр һеј ахын-ахын
Кәләрәк һәр јандан едирди басғын.
Алны бәнзәјирди булудлу көјә,
Көзләри дөнүрдү одлу шимшәјә.
Көксүнү дәлирди дүшүнчә, кәдәр,
О полад гәлбиндән кечирди нәләр!..
Ичиндән күлүрдү ачы дүјғүја,
Күлүрдү үстүнә кәлән ордуја.
Бағрына басырды үчтелли сазы.
Анырды севимли, көзәл Чимназы:

«Бир сәһәр дан јери аларкән нәфәс,
О гумрал сачына сән шана вурдун.
Мән чејран көзүнә ејләдим һәвәс,
Сән гојдун гәлбими нишана, вурдун!

Башымдан ағлымы, һушуму алдын,
Көксүмдән гәлбими, дүјғуму чалдын.
Чаныма сөнмәјән бир јанғын салдын,
О нечә ох иди һәр јана вурдун?!

Көксүмүн ичиндә тикдим бир гала,
Ешгимлә орада кәздин гол-гола,
Гәлбимин сазыны сән чала-чала,
Нә јаман од иди бу чана вурдун!»

Чох кэзди, арады о полад үрэк,
Гэлбиндэ сөнмэди севимли дилэк,
О хаин бу елдэн чыхмамыш, — дејә,
Араја-араја дөндү керижә.

Аз кетди, үз кетди, чатды бир даға,
О елдә эн мәшһур олан овлаға.
Узагдан үзүнә күлдү јамачлар.
Дүшүндү: «Чохдандыр етмәдим шикаар.»
Дырмашды чејранлы јашыл јамача,
Көзүнү кэздирди шикаар ардынча.

★

Елә ки, Поладдан ајрылды Чимназ,
Көксүндән кечди бир думанлы ајаз.
Она һеч билмәдән вермишди көнүл.
Ешгинин фиданы ачды гызылкүл.
Этриндән бајылды һәр гохладыгча,
Севимли диләји ешгиндән уча.
Көзләјир гатилдән, Поладдан хәбәр,
Гэлбини чејнәјир дүшүнчә, кәдәр:
Үч ајдыр кедәли, дөнмәди кери.
Чимназы титрәтди ешгин әсәри.
Кејинди-кечинди пәһләван кими.
Атланды Ајаза гоч Аслан кими.
Поладын ардынча дүшдү чөлләрә.
Чох кэзди, арады, кечди дағ-дәрә,
Соруша-соруша дүшдү изинә,
Узагдан гаралты дәјди көзүнә.
Јүјәни чәкәрәк диггәтлә бахды,
Гара көзләриндә шимшәкләр чахды,
Көрдү ки, Поладдыр, дырмашыр даға,
Чејранлар јатағы олан овлаға,
Думанлы көзүндә ојнады боран,
Дәриндән инләди о овчу чејран:

«Бахсана үрәји нә гәдәр сәрин,
Вәфасы аз олуր бу икидләрин.
Мән ону дүшүнүб чәкирәм горху,
Кечәләр көзүмә кирмәјир јуху.
Бир саат ајрылыг ил кечир мана,
Һәсрәтлә интизар од вурур чана.
Үрәјим елә бил чәкилмиш дара,
О исә кеф үчүн чыхыр шикаара.
Унутмуш илгары, ели, Чимназы,
Бағрына басмыш да үчтелли сазы.
Охујуб чалараг, долашыр ели,
Ешгими чалмајыр гэлбинин тели.
Ону мән едәрәм бир дә имтаһан,
Дөнмүшмү вердији әһдү пејмандан?»
Гаршыја чыхмагчын о дағ бојунча
Дырмашды чејранлы јашыл јамача.
Ајазы бурахды јашыл отлаға,
Ағачлар алтындан тез дөндү саға,
Араја-араја чыхаркән дүзә,
Отлајан чејранла чыхды үз-үзә.
Јај илә чејраны тез алды нишан,
Охуну атмамыш јыхылды чејран.
Овчу гыз бу ишә ејләди һејрәт.
Бахды һәр тәрәфә, көзүндә һиддәт.
Овчунун үстүнә јүјүрдү Полад,
Гыз ону көрүнчә гопарды фәрјад,
Јанашыб сөјләди: — Еј овчу, дајан!
Бу көзәл чејраны мән алдым нишан,
Нә үчүн овуму әлимдән алдын?
Гәлбимә кин сачан бир атәш салдын?
Етди сајмазлығын гәлбими кабаб,
Һајды, чых гаршыма, вер мәнә чаваб! —
Дејәрәк гылынчы сијирди гындан,
Икидә һејрәтлә бахды гәһрәман.
Таныды көмәјә кәлән икиди,

Күләрәк она чох шәфгәтлә деди:
— Бағышла, билмәдим етдим бир хәта,
Биз достуг, сучумдан кеч, ејлә әта.
Еј икид, сәнә бу ов олсун гурбан!
Чыхмарам мән сәнә гаршы, пәһләван!
Вәфалы Чимназын јумшалды гәлби,
Титрәди ағачда бир јарпаг кими.
Көксүндә күлләнди бир күнәшли јаз,
Шәфгәтли нәзәрлә бахаркән Чимназ,
Гәлбини тутараг Гочоғлу Полад,
«Аһ, о көзләр!» — дејә гопарды фәрјад.
Јенидән јанашды она һөрмәтлә,
Диггәтлә бахараг сорду һәсрәтлә:
— Пәһләван, сән кимсән? Кәл аңлат мәнә,
Көнлүмүн тәрланы гонмушдур сәнә.
Алычы көзләрин чох таныш кәлир,
Бахдыгча көксүмү ох кими дәлир.
Јохса, вар нисбәтин чејран Чимназа,
О гартал бахышлы тәрлан Чимназа?!
Көзләрин елә бил көзүдүр онун,
Бахышын, дурушун өзүдүр онун!
О Чимназ нәјиндир? Сән кимсән? Аңлат!
Бу көнлүм нә үчүн ачыр гол-ганад?
Уф! Бағрым алышды, андым Чимназы,
Охуја-охуја көкләди сазы:

— Наралысан, еј пәһләван, һаралы?
Чимназыма бәнзәр гара көзләрин!
Бир ашигәм, үрәјиндән јаралы,
Етсә едәр мәнә чара, көзләрин!

Гыш-борандан чыхдым одлу бир јаза,
Бир гығылчым дүшдү бу чошгун саза.
Хәбәр апар о вәфалы Чимназа —
Гочполады чәкди дара көзләрин!

Вәфалы Чимназын долду көзләри,
Јандырды икидин одлу сөзләри,
Јенидән истәди етсин имтаһан,
Күкрәјиб деди: — Еј икид гәһрәман,
Бир бәла кәсилдин дәрдли башыма,
Һәр јердә чыхырсан мәним гаршыма.
О Чимназ мәни дә салмышдыр ода,
Чијәрим говрулур дүшдүкчә јада.
Мән чохдан вурғунам о шух чејрана,
Инди дә көзүнү дикмисән она.
Чејраны әлимдән алдынса, анчаг
Чимназдан кечмәрәм, инады бурах!
Мәнимдир, мәнимдир о көзәл чејран!
Ондан әл чәкмәсән, бу сән, бу мејдан!
Күләрәк дәриндән инләди Полад,
Јенидән гопарды бир ачы фәрјад.
Бағрына басараг үчтелли сазы,
Тә'рифә башлады көзәл Чимназы:

Бир-биринә дәјсә јер-көј, пәһләван,
Мән вәфалы Чимназымдан кечмәрәм!
Үрәјимин телләрини ојнадан
Севда симли илк сазымдан кечмәрәм!

Мәним јарым көзәлләрин башыдыр,
Дунја тачдыр, о исә даш-гашыдыр.
Илк севдамын ајрылмаз јолдашыдыр,
Күл јанағы солмазымдан кечмәрәм!

Һәр көзәл бир биләрзикдир голунда,
Ја улдуздур һилалын сағ-солунда.
Башым гурбан Чимназымын јолунда,
Мән бу чанлы шән јазымдан кечмәрәм!

Чимназ күлүмсәјиб деди: — Гәһрәман!
Сынадым, чох көзәл вердин имтаһан.
Доғрудан ашыгсан көзәл чејрана,
Севкили Чимназын һалалдыр сана!..

Достуна гузусан, дүшмәнә аслан,
Хилгәтин јаранмыш атәшдән, судан.
Мәрдликдә пајын вар, әр оғлу әрсән!
Мәһәббәт јолунда чандан кечәрсән!

Кәл, бир дә сәнинлә бағлајаг пејман,
Галсын бу сәмими достлуг һәр заман.
Полада јанашды о күлә-күлә,
Онунла дост кими верди әл-әлә.

★

Моруглу јайлагдан ел дөндү јенә,
Аран да говушду диләкли күнә,
Голуну ачараг дашгын севинчлә,
Оғлуну, гызыны басды көксүнә.

Јенидән чанланды һәсрәтли аран,
Дағларын башыны алды чән-думан.
Галды мараллара дүзләр, чәмәнләр,
Тәпәдә, јамачда ваз атды чејран.

Көнүл шән олармы зүлм олан јердә?
Бүлбүлләр өтәрми күл солан јердә?
Очаглар, кәрдәкләр батмазмы јаса,
Аналар, кәлинләр сач јолан јердә?..

Аран да дағ кими дүшмүшдү дәрдә,
Үзүнә чәкмишди гәмли бир пәрдә.
Јаралы ов кими дәриндән инләр,
Гојун тәк сојулар хејирдә, шәрдә...

Кохалар, најибләр башламыш ишә,
Өлкәни салмышды дәрин тәшвишә,
Тој пајы топланыр Гезәнфәр хана...
Дил-додаг чејнәјир ел бу кедишә.

Һәр күн бу залым хан кирир бир дона,
Тој етмәк истәјир бирчә оғлуна...
Варындан-јохундан чыхачагдыр ел,
Бу уғурсуз тоју чатынча сона.

Еј аран! Гәлбини ач сөјлә мана,
Динләрәм дәрдини мән јана-јана!
Габыгдан чыхынча чалышды һәр күн,
Нә гәдәр бач вердин Гезәнфәр хана?!

Башындан нә гәдәр мачәра кечди?!
Гәлбинин ичиндән мин јара кечди!
Нә үзүн күлдү, нә алнын ачылды,
Нә үчүн күнләрин һеј гара кечди?

Еј аран! Гәлбиндә анлат, нәләр вар?
Түкәнмәз дәрдләрин дағлардан ашар...
Башынын үстүндә әлиндә гамчы
Нә гәдәр һөкм етди Гезәнфәр ханлар?!

Елләри јохлаја-јохлаја Полад,
Аранда, јайлагда ачырды ганад,
Һәр көрүш икиди бағлајыр елә,
Инләдир гәлбини о мискин һәјат.

Узагдан көрүндү Чимназын кәнди...
Икидләр доғуран елә күвәнди.
Гәлбиндә һәм гајғы, һәм кин, һәм севинч,
Зоғаллы, фындыгылы дәрәјә енди.

Фэзаны һәм күнәш, һәм булуд алмыш,
Кечдији јерләрә боз көлкә салмыш.
Кәсмә бир чығырла кедәркән Полад,
Јолуну сулајыр күнәшли јағыш.

Узагдан илдырым шығыјыр тәк-тәк,
Башынын үстүндә ојнајыр шимшәк...
Јарпаглар учундан салланан дамчы
Күнәшдә парлајыр, јаныр инчи тәк.

Полад һәр тәрәфә едир тамаша,
Сачаглы фындыглар вермиш баш-баша,
Будаглар зоғалдан кәрдәнлик тахмыш,
Ағачлар бүрүнмүш әлван гумаша...

Чинара дырмашмыш вәһши мејнәләр,
Гаралмыш көјәмләр дејир: мәни дәр!
Үфүгә чәкилмиш һилали гуршаг,
Ал-әлван рәнкләрлә көјә күлүмсәр.

Кетдикчә узаныр чығырлы дәрә...
О инчә тәбиәт, көзәл мәнзәрә
Поладын көзүнә ох кими батыр,
Јеријир далараг дүшүнчәләрә.

Јеријир гәлбиндә дадлы истәји,
Чанланыр көзүндә уча диләји.
Андыгча дүшмәнин ағыр зүлмүнү,
Халгынын һалына јаныр үрәји.

Ал күнәш чәкилди дағ архасына,
Дилсиз бир гаранлыг чөкдү һәр јана.
Булудлу көјләр дә батды кәдәрә,
Дәрәләр бүрүндү чәнә, думана.

Гаранлыг јолларда дүшмәди бәндә,
Гочполад кечәјкән јетишди кәндә.
Дәриндән инләди: «Аһ, чејран гыза
Сөз вердим, кишилик олмады мәндә...

Тапмадым гатили, билирәм Чимназ
Дәрдләнәр бу ишдән көнлү ачылмаз...»
Енди тез орадан чешмә башына,
Отларын үстүндә динчәлди бир аз.

Дәрдиндән јатмајыр икид гәһрәман,
Дәрд јаны дүшүнчә, хәјал, чән, думан.
Чәкил, еј гаранлыг, ачыл, еј сәһәр!
Күлмәсин о гара фикирли дүшман.

Гаранлыг көјләрин јүкү ағырды,
Торпаға мүсибәт, кәдәр јағырды.
Дағларын башында шәфәг сөкмәмиш
Будагда бир бүлбүл маһны чағырды.

Ојанан гушларын чошду һәвәси,
Этрафа јайылды дадлы нәғмәси,
Тәбиәт олду бир маһир дирижор,
Дәрәјә сәс салды гушларын сәси.

Еј көзәл тәбиәт, сәндә вар нәләр!
Севдалы ахшамлар, ајдын кечәләр.
Һәр дәрә, һәр үфүг, һәр дағ лөвһәдир,
Шәфәгләр парларкән көјдә һәр сәһәр.

Јүксәлди ал күнәш дағлар башындан,
Јенә дә шәнләнди тарла, бағ, бостан...
Ел исә батмышды кәдәрли јаса,
Мин бир дәрд ичиндә чырпыныр аран.

Поладын көксүндө дагларын гары,
Гэлбиндө күл ачар севданын бары,
Чимназын евинин јанындан кечди,
Һасрәтлә үз гојду о кәндә сары.

Оғлунун тојуну башламышды хан,
Јыртычы гурдларла долмушду ејван.
Полады көрүнчә бағырды: — Ашыг!
Отур даш үстүндә, оху бир дастан!..

Чырпынды икидин парлаг умуду,
Мәчлисдә тапмагчын о хаин гурду.
Сазыны тез басды одлу бағрына,
Асланын һаггында чалды, охуду:

Гәһрәмандыр икид Аслан,
Ады дүшмүш дилдән-дилә,
Јохдур она гаршы дуран,
Дағ кими архадыр елә.

Ону бүтүн өлкә севәр,
Елин чарпан үрәјидир.
Көлкәсиндән аслан үркәр,
Учуг евләр дирәјидир.

Дүнја олса она дүшман,
Үрәјинә кирмәз горху,
Гуршандымы гылынч, галхан,
Даша дәјәр дүшмән оху.

Аслан салмыш дағда мәскән,
Дәстәсилә јашар орда,
Чыхса елә зијан верән,
Ганадланыб учар јурда!..

Јериндән сычрајыб хан бирдән дурду,
Бағырды: — Өјмә о јыртычы гурду! —
Сонра најибләрә чеврилиб деди:
— Билсәниз мүлкүмә нә зијан вурду!..

«Хана бач вермәјин!» — дејирди елә,
Әлиндән вар-јохум дөнмүшдү күлә.
Өзү бир ордуја бәрабәр иди,
Мејданда дөнәрди гызғын бир филә.

Доғрудан икидди, билмәзди горху...
Кечәләр көзүмә кирмәзди јуху,
Көрдүм ки, нә гәдәр сағдыр бу гулдур,
Горхујла кечәчәк өмрүмүн чоху.

Бир кечә кизличә оғлум Шаһмар хан,
Бир дә он беш нәфәр икид пәһләван,
Хәнчәрлә, гылынчла, топпузла кетдик,
Дөрд јандан сохулдуг јатаркән Аслан.

Һәр јандан гулдуру салмышдыг дара,
Чәмдәји олмушкән нишан охлара...
Гылынчы әлимдән чәкәрәк бирдән
Көксүмүн башында ачды бир јара.

Нәһәјәт өмрүнү вердик биз бада,
Чанымдан, мүлкүмдән совушду гада,
Чох чәкмәз дајанын, бөјлә бир ојун
Верәрәм Гочоғлу гулдур Полада!..

Поладын гәлбиндә ачылды чичәк,
Көзүнүн өнүндә чанланды диләк...
Гонаглар јанында өјүнәркән хан,
Чимназын јанына гачды севинчәк.

Гочоғлу Полады көрүнчә Чимназ,
Күл кими ачылды, кефи олду саз,
Деди: — Сән хош кәлдин, еј дашгын дәниз!
Чај кими дејилсән, буланлыг, дајаз.

Сөзүнә садигсән, еј әр оғлу әр,
Көрүрәм чох шәнсән, үзүн күлүмсәр...
Дурма ки, түкәнди сәбрим, гәрарым,
Ешитдикләриндән вер мәнә хәбәр!

Гочоғлу бағырды: — Көзләрин ајдын,
Тапылды нәһәјәт намәрд дүшманын.
Көксүмүн ичиндә бир тој чалыныр,
Аларам ганыны икид Асланын.

Дәриндән сызлајыр көзләнмиш јарам,
Халгымын јолунда өлүнчә варам!..
Өлкәдән дүшмәнләр говулсун кәрәк,
Елимә мүждә вер, јахындыр бајрам!..

Деди: — Еј гәһрәман, бурах бу сазы,
Севиндир үрәји дәрдли Чимназы!
Асланын гылынчы, аты мәндәдир,
Бу күнчүн бәсләдим көзәл Ајазы.

Чох јаша, гәлбимдән силинди кәдәр,
Сән көзлә, Ајаза мән вурум јәһәр!
Елин дүшмәниндән интигам үчүн,
Гочоғлу, сәнинлә кедәк бәрәбәр.

Севинчәк һәјәтә јүјүрдү Чимназ,
Кејинди, гуршанды, кечмәди бир аз
Һәммин кәнч, пәһләван гијафәсиндә
Полада көрүндү једәкдә Ајаз.

Гочоғлу көрүнчә таныды ону,
Билди ки, чејрандыр дәјишмиш дону,
Әлиндән тутараг сөјләди: — Нечин
Ојнадын мәнимлә белә ојуну?

Гыз бахды Полада, мә'налы күлдү,
Гырмызы јагуту икијә бөлдү.
Сәдәфин ичиндә парлады инчи,
Јенә дә јагутдан һөрүк һөрүлдү.

Деди: — Мән илк дәфә кәлдим көмәјә,
Вәзифәм чағырды бөјүк диләјә.
Икинчи дәфә дә сынадым сәни,
Севда бутәсиндә вурдум мәһәјә.

Бәјәндим, чох көзәл вердин имтаһан,
Вурулдум сәнә, еј икид гәһрәман!
Дејирләр, јолчуја сәһбәт һарамдыр,
Кәл, бизи көзләјир гаршыда дүшман.

Гочоғлу деди: — Еј һүсүн чырағы!
Атандыр, анандыр елләр дајағы.
Билирәм, икидсән, сојун-сопун вар,
Гој мәним әлимдә инләсин јағы.

Мәнәм өз халгымын интигам сәси,
Ел оғлу Асланын доғма вариси.
Ганыны алмагда мәнә дүшмәзми?
Сән өзүн инсаф ет, еј дағ пәрисии!..

Јашарды Чимназын чејран көзләри,
Әлилә јүјәни чәкди ирәли,
Деди: — Ал, атамын гылынчы, аты!
Интигам алмамыш дәнмәзсән керии!..

Гочоғлу мә'налы бахды Чимназа,
Гуш кими атылды чејран Ајаза!
Әлини јухары галдырынча о,
Ајаз бир гуш кими кәлди пәрваза.

Полада һәсрәтлә бахды архадан,
Чимназын гәлбиндә гопду һәјәчан...
Нә гәдәр бәнзәрмиш икид икидә!
Һәр көрән саначаг дирилмиш Аслан.

Шаһмар хан чыхмышды о күн чыдыра,
Атлыны бөлмүшдү ики табура,
Учурду атлылар, өндә тој бәји,
Көјләрә галхырды тоз бура-бура.

Узагдан көрүнчә, Поладын ганы
Сычрады башына, алышды чаны.
Ајазы сүрдү тез онун өнүнә,
Бағырды: — Гачма, дур, еј ел дүшманы!

Кәлмишәм ки, чыдыр өјрәдим сана,
Тојунда әлими булајым гана!
Гаршы чых, дајанма, бу мејдан, бу сән! —
Дејәрәк әл атды гылынч-галхана.

Шаһмар хан о гызмыш Аслана бахды,
Кининдән дөнәрәк, бир јана бахды!
Нифрәтлә чох ачы күлүмсәјәрәк,
О икид көвдәли оғлана бахды.

Деди: — Сән кимсән, еј пәһләван, сөјлә,
Нечин ојнајырсан өз әчәлинлә?!
Чох бөјүк һүнәрдир, мәни бир кимсә
Өмрүмдә һеч тәһгир етмәмиш белә!..

Деди: — Мән Гочоғлу икид Поладам,
Гәзәнфәр ханлара дүшмәнәм, јадам.
Асланын ганыны алмаға кәлдим,
Чых мәним гаршыма, еј хаин адам!..

Гылынчы һиддәтлә чыхарды гындан,
Атыны ирәли сүрдү Шаһмар хан...
Кин илә парлады көјдә гылынчлар,
Үз-үзә күкрәди һәр ики дүшман.

Гочполад атылды Шаһмара гаршы,
Титрәтди чәкдији нә'рә дағ-дашы.
Һавада парлајыб ојнаркән гылынч,
Јерләрдә чырпынды дүшмәнин башы.

Дәјди бир-биринә хан адамлары,
Атылыб чумдулар Полада сары,
Дедиләр: — Биз хана нә чаваб верәк!
Хәзанә дөндәрдин бу шән баһары!

Хан кинә долунча гырачаг ели,
Ахачаг күнаһсыз ганларын сели!..
Билирик өлкәмиз батачаг јаса,
Гырылды бу дәрдли өлкәнин бели.

Гочполад бағырды: — Еј гоч икидләр!
Ананыз, бачыныз зүлмдән инләр...
Өлкәни зиндана чевирмиш бу хан,
Ел јаса батмышдыр, дүшмән күлүмсәр.

Бу хандаң өлкәмиз дојмушдур чана,
Әл атыр гуртулуш дејә һәр јана,
Ким елин оғлудур, архамча кәлсин,
Дәрс вермәк истәрәм Гәзәнфәр хана!

Ојнады јериндән бөјүк бир күтлә,
Дедиләр: — Кедирик биз дә сәнинлә,
Бу гурдлар өлкәни, халгы талады,
Бир дә дүшмәјәчәк бу фүрсәт әлә!

Орадан кәлдиләр хан сарајына:
Һәјәтдә гурулмуш бөјүк тојхана,
Ашыглар көнүлсүз охујур, чалыр,
Ојнајан гыз-оғлан баш әјир хана.

Хан башда отурмуш најибләријлә
Әмр әтди бир гыза о күлә-күлә:
— Галх, Телли, бизә бир «Гајтарма» ојна,
Әкинин, мал-гаран дүшмәсин селә!

Гочполад достларла кирди һәјәтә,
Бахды о мәчлисдә олан шөвкәтә,
Деди: — Хан! Һәр күн тој-бајрамдыр сәнә,
Халг исә дүшмүшдүр ағыр зилләтә.

Чыдырда оғлунун өлчдүм бојуну,
Орадан «тәбрикә» кәлдим тојуну,
Ешитдим мәнә дә ачмаг истәрсән
Аслана ачдығын хаин ојуну.

Кәлмишәм мәнә дә ачасан ојун,
Бир аз да «шәнләнсин» бу јаслы тојун!
Ел кәлмиш гапына һаггыны истәр...
Онлары сандынмы бир сүрү гојун?!

Гочполад адыны ешидинчә хан,
Гәлбинин ичиндә гопду бир туфан,
«Һәм малым, һәм чаным кедәчәк, — деди, —
Нә ријакармыш бу вәфасыз дөвран»

Битирәр-битирмәз үрәк сөзүнү,
Јенидән топлады бир аз өзүнү,
Күкрәди Гочоғлу Полад үстүнә,
Кин, ачыг көјнәтди көнүл көзүнү.

Бағырды: — Дағлара кет кәсил дарға!
Алычы тәрланы санма бир гарға!
Әчәлин кәтирмиш сәни гапыма,
Кәл, пәнчәм өјрәнмиш дәри сојмаға!

Икидләр бағырды гудурған хана:
— Бу гәдәр өјүнмә! Кәл чых мејдана!
Өлүмлә кәләрсән пәнчә-пәнчәјә,
Һүнәри бу гылынч билдирәр сана!

Асланлар доғуран бу ел, бу өлкә,
Гудурған зүлмүндән кәлмишдир тәнкә,
Биз өлүм, ја дирим ешгилә бу күн,
Интигам намына кирмишик чәнкә.

Тој тамам позулду, гарышды ара,
Хан илә најибләр дүшдүләр дара!
Поладла икидләр аслана дөндү,
Гылынчлар тој тутду хаин башлара...

Гылынчын, топпузун, сүнкүнүн сәси,
Поладын арабир аслан нә'рәси
О ганлы мејдана верирди дәһшәт,
Елә бил чошурду дөјүш нәғмәси.

Ғамынын үрәји кин илә долу,
Икидләр чејнәјир сағ илә солу!
Гочоғлу дөрд јана ендирир гылынч,
Бағланмыш дүшмәнин гуртулуш јолу.

Ендикчә гылынчлар гызышыр мејдан!
Јаралы чәмдәклә долмушду һәр јан.
Сәс-күјдән, нә'рәдән гулаг тутулуш,
Горхудан гачмаға чан атырды хан.

Гочполад јериндән бағырды хана:
— Өзүн чых! Кишисән, бујур мејдана!
Сијирмә гылынчла үстүнү алды,
Гылынчы ендирди хаин дүшмана.

Хан фәрјад ејләјиб јыхылды јерә,
Бир титрәтмә дүшдү о најибләрә.
Јавашча Полада дәјди бир гылынч,
Гулағы дибиндә гопду бир нә'рә.

Бахаркән сағына о гызмыш аслан,
Архадан, гылынчла вуруркән дүшман,
Ох кими үстүнә шығыды Чимназ,
О азғын хаинә вермәди аман.

Башында партлады тарихи топпуз,
Поладын гәлбинә јапышды бир буз.
Ичиндән севинчлә күләрәк деди:
— Дүнјада бир күнүм олмасын бунсуз!

Јенидән әл атды кәскин гылынча,
Ғиддәтлә саға, һәм сола вурунча,
Дүшмәнләр бағырды: — Тәслим олуруг!
Гочполад бахды бир мејдан бојунча.

Тохтамыш ешидиб кәлмиш узагдан!
Ғәјәти көрүнчә бир ганлы мејдан,
Шашырыб һејрәтлә кендән бахырды,
Елә ки: «Тәслимәм» — бағырды дүшман.

Севинчдән дөнәрәк ачылмыш күлә,
Јанашды мејданда о гызмыш филә,
Деди: — Еј икидләр, динләјин мәни!
Бармаглар ојнады, саз кәлди дилә:

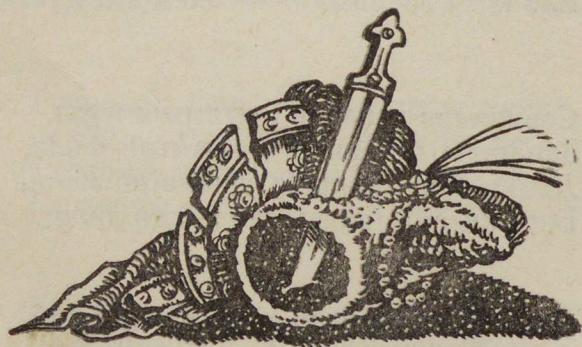
— Уғур олсун, чичәкләнди диләјин,
Јурдумузун гәһрәманы Гочполад!
Тилсимли зинданы гырды биләјин,
Елин гәлби, елин чаны Гочполад!

Халг олмушду дилсиз, мискин бир кәлә,
Дар күнүндә көмәк олдун бу елә.
Дөндүн дағдан ахан дашғын бир селә,
Јерә сохдун о дүшманы, Гочполад!

Кениш гэлбин буланмајан бир дэниз,
Күндэн, ајдын, чешмэлэрдэн саф, тэмиз!
Гој адынла фэхр елэсин өлкэмиз
Елин икид пәһләваны Гочполад!

Гыш олмасын ај-күнәшли бу јазын!
Очаглары шәнләндирди авазын.
Тоја кәлдим, һаны көзәл Чимназын?
Чағыр кәлсин о чејраны, Гочполад!

Ел јолунда һәм чан гојдун, һәм әмәк,
Ен атындан, үзәнки тут, еј фәләк!
Јасдан сонра елә шанлы тој кәрәк,
Кәл севиндир ел-обаны, Гочполад!

Талибзаде Абдулла Мустафа оглы (А. Шаик)

ГОЧПОЛАД

(поэма)

(На азербайджанском языке)

Редактору *Илјас Тапдыг*
Бәдии редактору *Ф. Гулијев*
Тех. редактору *М. Зејналзаде*
Корректору *Ф. Гасымова*

Эттигә
Китаблар
Бу китаб
оңу бу

Чала имзаланмыш 16/1-1962-чи ил. Форматы 60×84^{1/16}.—2,5—4,5 ч. в. Уч. нәшр. вәрәги. 3,5+
япышдырма шәкил. Тиражы 20000. Сифариш 651. Гижмәти 30 гәп.
Бақы, Фиолетов күчәси, 8.

Азәрбајчан ССР Мәдәнијјәт Назирлијинин 26 Комиссар адына мәтбәәси. Бақы,
Әли Бајрамов күчәси, 3.